

Mongolian Buddhism

Textual Tradition of Mongolian Buddhism: Written and Oral Traditions

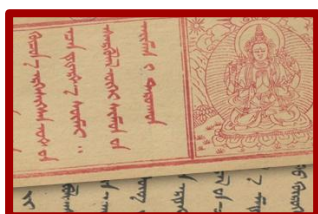
5th International Conference on
Aspects of Mongolian Buddhism

8–9 April, 2025, Budapest

Abstracts

Edited by

BIRTALAN Ágnes
ENKHSARUUL Lkhagvasüren

ELTE Eötvös Loránd University, Faculty of Humanities
Department of Mongolian and Inner Asian Studies
Research Centre for Mongolian Studies

Károli Gáspár University of the Reformed Church in Hungary
Institute of East Asian Studies

Buddhist-related Terminology Written in the ‘Phags-pa Script Created by Phagpa Lama in 1269

ADANGGA

Ordos, China

The ‘Phags-pa script, officially adopted by the Yuan dynasty, was created by the Tibetan lama ‘Phags-pa under the commission of Kublai Khan. Its primary purpose was to unify the Mongol Empire’s writing system and improve administrative communication. Beyond governmental use, the ‘Phags-pa script played a crucial role in the transmission of Buddhism. As Tibetan and Sanskrit Buddhist terminology was difficult to accurately transcribe using the Uyghur-Mongolian script, the ‘Phags-pa script became a vital alternative. Numerous historical texts from the Yuan period contain Buddhist terms written in ‘Phags-pa script, including temple names, Buddha names, monastic titles, and scripture titles. This usage not only reinforced the Yuan dynasty’s cultural policies but also demonstrated the profound influence of Buddhism on the linguistic development of Mongol society at the time.

In my report, I selected several Buddhist related terms from several ‘Phags-pa documents. Of course, some terms have different writing styles from the Uyghur-Mongolian script, so I hope that my report can be used for discussion.

Non-verbal Communication with Sülde – as it Reflected in the Sülde Offering Texts and Ritual

AMINA

ELTE Eötvös Loránd University, Department of Mongolian and Inner Asian Studies, Hungary

The offering of war standard (Mong. *sülde*, Khal., Oir., Ord. *süld*, Bur. *hülde*) consists of two main parts: practice and text. The *sülde* offering involves several genres of texts cited during the ritual, incense offering (Mong. *sang*), offering (Mong. *takily-a*), libation (Mong. *sačuli/čačuli*), appealing (Mong. *öčig*), etc. In general, the explicit purpose of the *sülde* offering is to honour and please the *sülde* and request the blessing to purify obstructions and empower the community. Both practice and texts reflect the profound connection between spirits and the community. The non-verbal communication with the *sülde* is not only evident in ritual practices but is also documented in *sülde* offering texts. This study aims to explore these forms of non-verbal communication, drawing upon fieldwork and an analysis of various *sülde* offering texts.

Bridging Cultures: The Case for Correct Tibetan Latinization in Mongolian Linguistic Practices

ANUDEI Erdenebat

International Institute for the Study of Nomadic Civilizations
under the Auspices of UNESCO, Mongolia

ANUJIN Bat-Erdene

International Institute for the Study of Nomadic Civilizations
under the Auspices of UNESCO, Mongolia

The relationship between Mongolian and Tibetan cultures is deeply rooted in shared Buddhist traditions, yet linguistic adaptations have introduced complexities in transliteration practices. Mongolians often adapt Tibetan words to reflect their pronunciation in Mongolian, diverging from standard Tibetan Latinization. While these phonetic adaptations facilitate local understanding, they risk obscuring the original linguistic and cultural context of Tibetan terms. This paper examines the historical and practical factors driving this phenomenon, with a focus on case studies drawn from translated papers on Buddhist texts. By analysing these examples, the study underscores the importance of adhering to correct Tibetan Latinization to preserve linguistic integrity and scholarly accuracy. It proposes a standardized approach to transliteration that bridges Mongolian and Tibetan linguistic practices while respecting the phonetic nuances of both languages. This work aims to contribute to the broader discourse on preserving linguistic and cultural heritage in multilingual scholarly communities.

The *Zhiyuan yiyu* Glossary in Kara Görgy’s Research

APATÓCZKY Ákos Bertalan

Károli Gáspár University of the Reformed Church in Hungary,
Department of Chinese Studies, Hungary

One of the important domains of György Kara’s broad philological interest was the study and exploration of early bilingual documents of Inner Asian languages. Influenced by Louis Ligeti, he intensively dealt with, among others, the material of Sino-Mongol glossaries. The earliest of these, the *Zhiyuan yiyu* 至元譯語 (also known as *Menggu yiyu*

蒙古譯語) appeared in 1282, during the *Zhiyuan* 至元 ‘Reaching the Origins’ (i.e. ‘beginning of the Yuan’) imperial era. The oldest known copy was included in a block print version of the *Shilin Guangji* 事林廣記 preserved in the Tokyo Cabinet Library of, and another fragmentary copy is available at the Vatican Library. The reconstruction of the work was begun by Ligeti, but however successful his scientific career was, he was unable to fully complete this work, and after his death in 1987, it was György Kara who finally completed the remaining work. Kara corrected, edited and explained the lexical data reconstructed by Ligeti, and also prepared a thorough index. The results were finally published in the 44th volume of *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae*, in two separate articles (Ligeti–Kara: Un vocabulaire sino-mongol des Yuan le Tche-yuan yi-yu. In: *AOH* 44 (1990): 259–277.; Kara, Gy.: *Zhiyuan yiyu*, Index alphabetique des mots mongols. In: *AOH* 44 (1990): 279–344). The majority of the than published lexical reconstructions of the glossary containing 541 entries can still be considered acceptable and valid, but it is worth re-examining the data of some uncertain reconstructions in the hope of successful decipherment. Another important task is the content analysis of the vocabulary found here, which helps to better understand the history of the period represented by the document. In this presentation I attempt to introduce a few thoughts about these tasks.

Buddhist Knowledge and Monks in Oirat-Kalmyk Folk Tales and Songs: Commission VLACH Documentation Work

Chingis AZYDOV

FSU Jena, Commission VLACH, Österreichische Akademie der Wissenschaften, Austria

This presentation explores Buddhist legends and folk songs preserved in the oral tradition of the Oirat-Kalmyk people, focusing on materials recorded during fieldwork conducted by the research group of Commission VLACH, ÖAW. Among the documented interviews, two notable legends stand out: the tale of the Hunter and the Hermit Monk, emphasising the concept of karma, and the legend of a Kalmyk monk’s pilgrimage, a variant of the story about Bagshi Jijeten’s journey to Tibet. Additionally, the study examines rare recordings of the Kalmyk pilgrim song *Alta gideg gazrasyn* ‘(From the land called Altai) and other Buddhist-themed songs. Two of these songs, collected among American Kalmyks by American folk singer Gordon Bok, will be published on the VLACH website as part of the Oirat / Kalmyk Collection. These legends and songs illustrate the integration of Buddhist teachings into Kalmyk folklore and the reverence for the Dalai Lama and Tibet as central symbols of religious devotion for the Oirat-Kalmyk community. This analysis highlights the enduring cultural and spiritual significance of these narratives.

Бурхны шашны зан үйл дэх үгэн бус харилцаа

Б. АЗЗАЯА

Монгол Улсын Их Сургууль, Монгол Хэл, Хэл Шинжлэлийн Тэнхим, Монгол улс

Ц. ОНОН

Монгол Улсын Их Сургууль, Ази Судлалын Тэнхим, Монгол улс

Монголын бурхны шашинд үгэн бус харилцаа чухал байр суурь эзэлдэг бөгөөд эдгээр нь шашны зан үйл, бясалгал, сургаалыг дамжуулах, илэрхийлэх гол арга хэрэгслүүдийн нэг болж иржээ. Үгэн бус хэрэглүүр нь ихэвчлэн бэлгэдэл болоод утга агуулга бүхий дохио зангаа, дуу авианы хослол, дүрслэл, эд зүйлсээр дамжин илэрдэг байна. Жишээлбэл, *мударлахуй* нь *дүр хураах мудар*, *ерөөлийн мудар* гэх мэт хэлбэрээрээ шашны сургаал, хамгаалал, ерөөлийн утгыг агуулдаг бол лам хуврагийн мишээл, харц зэрэг нь сэтгэлийн амар амгалан, энэрэн нигүүлсэхүйн илэрхийлэл, сүсэгтнүүдийн мөргөх үйл нь гэмшил хийгээд хүндэтгэлийн утга илэрхийлнэ.

Бурхны шашны холбогдолт үгэн бус хэрэглүүрүүдийг тайлбарлахдаа бид танин мэдэхүйн схем (cognitive schema)-ийг ашиглахыг зорьсон бөгөөд ийн судлах нь шашны зан үйлийн утга учир, шашин соёлын харилцааны тогтолцоог гүнзгий ойлгох, бэлгэдэл, хөдөлгөөн, дуу авиа зэрэг олон төрлийн үгэн бус харилцааны хэрэглүүрийн утга агуулгыг танин мэдэхүйн бүтцээр тодорхойлох, шашин соёлын өвийг орчин үеийн судалгааны түвшинд ойлгох, олон нийтэд сурталчлан танилцуулах боломжийг нэмэгдүүлэх ач холбогдолтой юм.

Жүд дацангийн үүсэл ба Их Монгол оронд дэлгэрсэн товч түүх

А. БААСАННЯМ

МБШТөв Гандантэгчэнлин Хийд, Монгол улс

Дэлхийн хамгийн анхны Их сургууль хэмээн судлагдаж буй Энэтхэгийн Цогт Наландрын Их сургууль, Викрамшилын Их Сургуулиас төрөн гарсан Бандида, Егүзэрүүдээс улбаалж Жүд дацан, Цанид дацан 2000 гаруй жилийн тэртээгээс үүсэж үндэс суурь нь тавигдаж буддын гүн ухаан, судар тарнийн гүн ухааны сургалтын үйл ажиллагаа явуулж байсан түүхтэй. Хутагт Энэтхэгийн орноос Цаст Төвөдийн оронд Богд Зонхава түүний шавь нар үүсгэн байгуулсан Сэра, Брайвүн Гоман, Гандан хийд, Жүд дод, Жүд мад дацан

сургуулиуд уламжлалт сургалтын дагуу үүссэн билээ. Тэгвэл Их Монгол оронд Монголын анхдугаар Богд Өндөр Гэгээн Занабазар (1635–1723) шар малгайтны шашныг шижир алт мэт тунгаан оройлон дээдэлж, дэлгэрүүлэн мандуулахаар анх долоон хэсэг гэр байгуулан арван буянт номын хурал хуруулж эхэлсэн цагаас судар, тарнийн гүн ухааны сургуулийн үндэс суурь Их Монгол оронд байгуулагджээ.

Билгийн улирлын XII жарны шарагчин хонин жил, Тэнгэр тэтгэсний дөрөвдүгээр он болж ирэхэд Халхын II Богд Жэвзүндамба Лувсандамбий домэ хутагт 1739 оны шороон хонин жил 16 нас сүүдэр зооглосон жилээ анх санаачлан үүсгэж зарлигласнаар Миюу (Мидогтан) дацангийн шавь Ёндон (Зандан) цорж Их хүрээнд “Судар Дандарын ёсонд суралцах” нэртэй сургууль хичээллүүлснээр “Жүд Сан-Агдэчэнлин” гэх бөгөөд орчуулбал “Их амгалант нууц тарнийн хийд” (gsang sngags bde chen gling) хэмээх Төвөд орны Жүддод, Жүд мад дацангийн дэгтэй эн түрүүний Жүд дацангийн үндэс суурь тавигджээ. Түүхэнд 1751 онд Өөлдийн Тавхайринчэн цорж Сэцэн ханы хүрээнд анхны чойрын дацанг байгуулсан хэмээхийг үзвэл Жүд дацан нь яриангүй Халхын анхны дацангуудын нэг нь байна. Жүд дацан хэмээх нь “үндэс”, тарнийн мутрын авлага тарни тогтоолгыг баригч буюу нууц тарнийг анхааран авагч хуврагуудын дацан сургууль юм. Бурхан Шагжамүни бээр судар, тарнийн хоёр ёс нь аливаа амьтныг орчлонгийн зовлонгоос гэтэлгэхийн тулд ялгаагүй боловч тарнийн ёс нь тухайн тангараг санваарыг сайтар сахиж чадвал судрын аймгийг бодвол үтэр түргэнээ хурдан бүтэмжтэй хэмээн номлосон.

Reflections on the Buddhist Written Tradition in the Mongolian Language

Michael BALK

Staatsbibliothek Berlin, Germany

Jargal BADAGAROV

Heidelberg University, Germany

The Mongolian Buddhist Canon is an outstanding literary monument translated from Tibetan. It divides into Kanjur and Tanjur, or *bkav-vgyur* (Ганжуур) "translations of the teachings [of the Buddha]" and *bstan-vgyur* (Данжуур) "translations of the treatises [on Buddha's teachings]". A popular text is the *Udānavarga*, a collection of about 1000 stanzas by the Buddha who is said to have spoken "utterances" (*udāna*) on certain occasions. While the *Udānavarga* found its way into the Kanjur, a commentary called *Udānavargavivaraṇa* became part of the Tanjur. A peculiarity of the Tibetan arrangement is that the root text can be found in both Kanjur and the Tanjur, where it was additionally inserted to precede the commentary. The two versions are nearly identical. But this does not apply to the Mongol version. We actually find two different translations of the *Udānavarga* apparently created independently of each other.

Intertextuality in the Mongolian Buddhist Writings

Agata BAREJA-STARZYŃSKA

University of Warsaw, Poland

The value of intertextuality (with references to Kristeva and other authorities) will be shown in the Buddhist context. In my talk I will focus on the analysis of the work by Siregetü Güüsi Čorji titled (in short) *Čiqula kereglegči*, as well as its Oirat version by Zaya Pandita Namkhajamts. Basing on the Tibetan model, the Mongolian writers included quotations from Buddhist works of great authority to prove the importance of their writings. The titles and authors cited in the Mongolian works are not always provided making recognition of the originals challenging. The idea of intertextuality, however, let the Mongolian masters follow Buddhist pattern and be included in the Buddhist written world.

Hermeneutic Method: Mongolian Buddhist *Ovoo* Worship and Modernity's Existential Crisis over the Meaning of a Rock-Pile

Brian BAUMAN

University of California, Berkeley, USA

The paper discusses Mongolian Buddhist cairn (*ovoo*) worship as a political expression of cosmogenesis. In demonstrating its function to this end, the paper mentions theories scholars have put forward for understanding why a people, a Buddhist people no less, should worship inert piles of rock as a form of godhead. It then discusses how these theories are contravened by historical reality. It posits a scientific explanation for *ovoo* worship's reason for being. It puts this science towards solving philosophy's existential crisis over the larger question of hermeneutic method. It then brings scientific truth and historical reality together to expound the ways in which a conservative government under Géluk Buddhist, Manchu Qing, and Borjigid Mongol hegemony used rock piles as the organizing principle for constructing world order in Mongolia.

Some Metaphors in Amdo Tibetan Lyrical Folklore Text

BÉRES Judit

The Dharma Gate Buddhist College, Hungary

This paper aims to explore the metaphorical system present in Tibetan folk songs from the Amdo region of Tibet, focusing on the use of imagery. These songs reflect various aspects of Tibetan culture through metaphors, personifications, and similes, frequently embedded in natural imagery. A key structural feature of these songs is the parallelism of stanzas: the first (or first two) stanzas function as the example (Tib. *dpe*), containing the metaphor, while the second (or third) stanza serves as the exemplified (Tib. *dpe can*), conveying the intended meaning. Tibetan folk songs draw upon elements of the natural world to articulate the emotions and thoughts of the Tibetan people. The natural imagery employed in these songs is closely linked to metaphor, and the true significance of these metaphors can be discerned through an understanding of the society's conceptualism. The objective of this study is to elucidate the metaphors embedded in these songs, thereby providing insight into Tibetan conceptualization, particularly as expressed through the imagery of nature.

Эпический герой в буддийском аду

Баазр Александрович БИЧЕЕВ

Калмыцкий государственный университет
имени Б. Б. Городовикова, Россия

Мотив посещения эпическими героями буддийского ада относится к числу поздних пластов в структуре эпических текстов монгольских народов. Известно, что владыка страны Бумба Богдо Джангар спускался в ад ради спасения своего богатыря Хонгора. Однако потусторонний мир, описываемый в калмыцком эпосе, мало чем напоминает буддийский ад. Более объемное повествование с подробным описанием различных отделений буддийского ада дано в главе о путешествии Гесера в ад ради освобождения своей матери от страданий. В эпической традиции ойратов есть еще одно произведение, в содержании которого дано подробное описание буддийского ада. В 1879 г. Г. Н. Потанин записал у сказителя Сарисына эпический текст «Лучший из мужей трехлестний Мекеле». В финальной части этого сказания герой по совету родителей отправляется к ламе-отшельнику для выяснения сына. Лама направляет его для совершения жертвоприношения Тенгри-отцу на священном обо. Во время совершения ритуала герой слышит сверху веление Тенгри-отца отправиться в ад и освободить всех страдающих существ ада. Богатырь спускается в ад, встречается с владыкой ада Эрлик-ханом и освобождает всех страдающих в аду живых существ. Получив наставление от Владыки ада, он возвращается в мир живых людей. К возвращению богатыря во дворец (юрте) появляется на свет его сын с золотистыми волосами. Он восседает на золотом престоле и напевает мантру: «Ом мани падме хум».

Nisvanis – 13th-Century Mongolian Buddhist Terms in 20th-Century Oirat Folklore Texts

BIRTALAN Ágnes

ELTE Eötvös Loránd University, Department of Mongolian and Inner Asian Studies, Hungary

As a tribute to György Kara and in alignment with the theme of the 5th Conference on “Aspects of Mongolian Buddhism”, I revisit the subject of my thesis and dissertation, the Oirat folk tales and folk songs. The central focus of my analysis was to establish a transparent genre hierarchy that is adaptable to the folklore corpus of other Mongolian nationalities and to scrutinise the symbolical and metaphorical language usage. In this paper, I also draw from my recent, investigation that delves into the religious terminology or register (?) in the earliest language monuments. I will attest to how confidently the Oirats in the 20th century have used the terms of religious life in the earliest records of Altai Oirat folklore, i.e., in the Vladimirtsov-collection (published in 1926). In the songs and tales the Oirat informants were aware of the meaning of “Mongolised” Buddhist terms and used them correctly in their language usage. With the help of some examples, I shed light on the appearance of Buddhist terms – that initially belonged to the monastic vocabulary – in the folkloric register. The examples are traced from their first written appearance in the Turfan corpus (13th and 14th centuries) to their emergence in the records of orally transmitted genres.

E. g. the Uigur term *nisvani* “affliction, defilement, passion” (cf. *kleśa*) appears in a *Prajñāpāramitā* text fragment of the Turfan *Mongolica*: *gem-tū mayui nis-vanis-i // geyigülügčī bilig baramid bui* „(Welche) die fehlerhaften Begierden // die das Wesen des strahlenden Gedankens ...” (Cerenodnom – Taube 1993. 121).

The term in Oirat form from the Vladimirtsov-collection:

*naimn tibte Sümr-ulo
narn sarān čimektā,
nasnā ecs-luyā bar'ldksn
naimn tümn niswānisnr.*

(Vladimirtsov 1926. No. 56. Bayad song)

Der Sümerü-Berg, mit den acht Weltteilen
hat die Sonne und den Mond, als Schmuck.
Die, die sich mit dem Ende des Lebens verflechten
sind die achtzehntausend *Niswānis*.

(translated by Birtalan)

Гунгаачойлин дацангийн цанид сургалтын уламжлал

С. БОЛДБААТАР

НЭБ-ын 112 дугаар Сургууль, Монгол улс

Баруун чойрын дацангийн хөгжилтөнд чухал хувь нэмэр оруулсан хүн бол V Богд Лувсанцүлтимжигмэд билээ. Тэр бээр Баруун чойрт Гунгаачойлин хийгээд хуучин Цаннид дацанд Дашчоймбол хэмээх алдар нэрийг хайрласан түүхтэй ажээ. Эндээс үзэхэд II Богд Лувсандамийдомой (тө. Blo bzang bstan pa'i srgon me, 1724–1757) анх манжийн хааны зөвшөөрлөөр үүсгэн байгуулсан цанид дацан буюу зүүн чойр, IV Богдын үүсгэн байгуулсан баруун дацан буюу Гунгаачойлин хэмээх дээрх 2 дацанд Төвөдийн гүнчэн болон банчэн игчаагаар буддын гүн ухааны судлан суралцах институт болж хөгжих эхлэл нь V Богдын үеэс тавигдсан гэж хэлж болох юм. Мөн V Богд Лувсанцүлтимжигмэд Гунгаачойлин дацангийн хурлын горимийг голлон зохиожээ. Энэ тухай: “Бэрэвэн Лосаллингийн ая дантай нийцүүлэн Магтаалын үүлэн далай тэргүүтний баруун Чойрын хурлын уншлагыг бүрэн тогтоосон” мөн жилийн найман чойрын хурлын горимыг дэглэн зохиожээ.

Szöveg többi bekezdés

A Study on the ‘Phags-pa Script Inscriptions at White Pagoda in Höhhot

Kereyidjin D. BÜRGÜD

Chinese Academy of Social Sciences, China

The multilingual cliff inscriptions in the Greater Khingan Mountains region encompass a wealth of historical, geographical, linguistic, and cultural information, serving as invaluable resources for the study of Middle Mongolian language and history. The majority of these cliff inscriptions date back to the 13th and 14th centuries, reflecting the historical reality of cultural prosperity and the underlying political, economic, and cultural exchange networks during that period. Since 2019, our team has conducted systematic investigations into the cliff inscriptions in the Greater Khingan Mountains area of Inner Mongolia, uncovering a significant number of multilingual inscriptions, including those written in the ‘Phags-pa script.

The ‘Phags-pa script also called the “National character” or “Imperial character”, it means official script of Mongol Empire, and for “translating and writing all languages”. There are a large number of ‘Phags-pa sources, including Mongolian, Chinese, Tibetan, Sanskrit, and Uyghur. The documents on ‘Phags-pa script attracted the attention of many scholars.

This presentation will focus on the ‘Phags-pa script inscriptions discovered in the White Pagoda. It aims to explore their content and writing characteristics, conduct a phonological analysis of selected ‘Phags-pa script entries within the inscriptions, and develop a systematic understanding of these sources. This work is intended to contribute to the future reconstruction of Middle Mongolian through parallel methodologies.

Монголчуудын төвөд хэлээр зохиол бүтээл туурвих түүхэн уламжлал (1990–2020)

Р. БЯМБАА

Варшавын Их Сургууль, Түрэг Судлал, Дотоод Азийн Тэнхим, Польш улс

Эрт үеэс Монголын эрдэмтэн лам нар өөрийн эх орондоо болон Төвөдөд урт удаан хугацаагаар сүм хийдэд шавилан сууж, төвөд хэлийг төрлөх эх хэл шигээ төгс эзэмшээд, Эртний Энэтхэгээс уламжлалтай бурханы шашины мэдлэг ухааны бүх чиглэл, Төвөдөд хөгжсөн мэдлэг ухаанд суралцаж, төгс боловсорсон. Түүгээр ч барахгүй Бурхан багшийн зарлигийн цоромлог Ганжуурын доторх зарим зохиолууд, Энэтхэгийн эрдэмтдийн бүтээлийн цоморлог Данжуурын доторх зарим зохиолууд болон Төвөдийн олон алдартай эрдэмтдийн зохиол бүтээлд тайлбар хийсэн төдийгүй бурханы шашины мэдлэг ухааны бүх чиглэлээр өөрсдийн бие даасан бүтээлийг төвөд хэлээр зохиол бүтээлээ туурвисан олон эрдэмтэн лам нар төрөн гарсан нь өнөөдрийн бидний судалгаагаар одоогоор 600 гаруй болоод байна. Монголчуудын төвөд хэлээр зохиол бүтээлээ туурвих эртний уламжлал нь улс төрийн хэлмэгдүүлэлтийн он жилүүдээс 1990 хүртлэх 60 шахам жилийн хугацаанд бараг тасарах шахсан билээ. Тэрхүү түүхэн уламжлалыг Угалзын лам Лувсанжамц (1885–1961), Нүүрийн лам Цэрэндорж (XX зуун), Гандантэгчэнлин хийдийн Чин бишрэлт ханбо лам Найдангийн Эрдэнэпил (1887–1965), Гэвш Лхамаажав (1900–1971), Гавж Данзин-Одсэр (1901–1978), Гэвш Иштайвхай (1902–1972), Гандантэгчэнлин хийдийн ханбо Номч мэргэн гавж С. Гомбожав (1902–1980), Гандантэгчэнлин хийдийн цорж Ёндон (1903–1996), Шашины дээд сургуулийн багш З. Пүрэвжамц (1905–1986), Мянгадын Бухын Сандагдорж (1908–1987), Гэвш Агваанлодой (1909–1992), Гандантэгчэнлин хийдийн цорж Диваасанбуу (1928–2015) нарын зэрэг цөөн тооны эрдэмтэн лам үргэлжлүүлэн авчирсан.

Монгол оронд 1990 онд Ардчилсан хувьсгал ялж, Монголорон улс төрийн хувьд ардчилсан шинэ тогтолцоотой улс болсон нь хуучин сүм хийдүүдийг сэргээж, олон хүүхэд сүм хийдэд шавилж, Зая гэгээн, Ламын гэгээн Данзанжамбалчойжишинэн, Наро Банчен гэгээн Данзанлхүндүв, Жамьянгаравын гэгээн Данзанжигварал, Гачен лам Ринчинсамбуу, Жалханз хутагт Данзанчойживанчүг, Манзушри хутагт

The Western Gate of the World: A Study of Yüm Beise

Threads of Language and Culture: Exploring Mongolian Writing Systems and Their Relevance to ENL Education

**Ölgei-yin Lubsang quyurči-yin (Bodi mergen qayan)-u ölgei-tü toytayaysan burqan-u šasin:
böge-yin šasin ba arsi-yin šasin-u ayusulčal**

[illegible]

A Preliminary Analysis of the Textual Tradition of the “Praise of Bodhicitta” by the Mongolian Buddhist Master Agvaanbaldan (1797–1864)

Paweł DURKIEWICZ

University of Warsaw, Poland

In this presentation, the progress toward a critical edition of the text by the Mongolian master of Tibetan Buddhism, Agvaanbaldan (1797–1864), titled “Praise of Bodhicitta” will be discussed. Bodhicitta (Skt. *bodhicitta*; Tib. *byang chub kyi sems*) literally translates as “mind of enlightenment” and refers to the compassionate wish to attain liberation for the benefit of all sentient beings. Just as a bird needs two wings to fly, the wisdom of recognizing emptiness (Skt. *śūnyatā*) and compassion (Skt. *bodhicitta*) are essential for progress on the Mahayana Buddhist path. The methodology employed in this study is textual criticism. Three versions of the text will be compared: the book edition, a scanned manuscript from the Buddhist Digital Resource Center (BDRC), and a manuscript not included in the BDRC, housed at the Ts. Damdinsüren House Museum (Ц. Дамдинсүрэнгийн гэр музей). The author of this article photographed the latter manuscript in Ulaanbaatar in 2022, with the permission and in the presence of the museum staff. Regrettably, the museum staff indicated that the manuscript was not written by Agvaanbaldan himself but was likely transcribed by his students. However, confirming this would require a comparison with a sample of Agvaanbaldan’s handwriting, which is currently unavailable to the author of this article. The available versions of the text will be examined to identify any discrepancies, which would be valuable for preparing a critical edition. Additionally, orthographic observations will be made. Although both manuscript versions are written in the Tibetan *uchen* (Tib. *dbu can*) script, and not in *ume* (Tib. *dbu med*) script, a few contractions or abbreviations might also be found. The colophons of each version will be compared to provide further insights.

Prophecy and Its Role in Political Propaganda: The Interrelationship Between the Qing Dynasty and the Dzungar Empire

Lkhagvasüren ENKHSARUUL

ELTE Eötvös Loránd University,

Department of Mongolian and Inner Asian Studies, Hungary

Prophecy is a divine revelation that might concern the future of the whole nation. The paper intends to investigate prophecies about the Dzungar Empire’s (1671–1755) fatality that were part of the Qing Dynasty (1644–1912) propaganda based on Manchu, Oirat script sources and local oral tradition. Firstly, the paper presents two prophecies about the Dzungar Empire’s fatality, the first was invented by the Qing Dynasty in 1736, and this prophecy was introduced by the Qing Dynasty’s official envoy who was dispatched to the Dzungar Empire. The second was invented by the Dzungarians themselves and was even included in their historical literature titled *Dörbön Oyirdiyin tüükei tuuji kemen orošibo* “The History of the Four Oirats” and *Dörbön Oyirīd-yin namtar orošibo* “The Biography of the Four Oirats”. Secondly, it analyses the prophecies’ content and genre, and answers the following questions: What cultural elements exist in the prophetic texts? What was the historical background that produced those prophecies? The present study shows a case of the interrelationship between the Qing Dynasty and the Dzungar Empire through political prophecy and its propaganda results.

Researching a German-Mongolian Register Based on a Dictionary and Partly Handwritten by Dashdorjiin Natsagdorj

Tümen-Ochir ERDENE-OCHIR

National University of Mongolia, Mongolia

Bayarsaikhan ENKHSUVD

National University of Mongolia & Bonn University, Germany

Ines STOLPE

Bonn University, Germany

Veronika KAPIŠOVSKÁ

Charles University, Institute of Asian Studies, Czech Republic

This joint presentation introduces an international research project dedicated to the digitization and analysis of a two-volume German–Mongolian register partly handwritten in 1927 by Dashdorjiin Natsagdorj. Created during his studies in Leipzig, these volumes reflect early Mongolian–German intellectual exchanges. The two volumes of the original manuscript have been part of the department library in Bonn since the Seminar für Sprach- und Kulturwissenschaft Zentralasiens was established by Walther Heissig in 1964. Nevertheless, the content as well as the context of provenance remained largely unexplored. Our work involves the systematic digitization, critical annotation, and holistic textological study of these registers, originally based on Isaak Jakob Schmidt’s 1835 dictionary. Preliminary findings highlight evolving lexicological trends and the cultural significance of Natsagdorj’s contributions. This project integrates cross-disciplinary expertise. By making the registers accessible and collaborating with institutions such as the National Library of Mongolia, this initiative ensures the preservation and dissemination of a key document

in Mongolia's shared heritage while deepening the understanding of the early modern Mongolian-German relations. During our presentation, each speaker will focus on different aspects.

Буддын домог, үлгэр дэх “Мандала” бүтцийг сэтгэцийн загвараар задалсан тайлбар (Бодьгал Сэтгэл заслын суурь болох нь)

Т. ЭРДЭНЭТУЯА

Соёл Урлагийн Их Сургууль, Монгол улс

Бурхны шашинд Мандалагийн дүрс болон симбол хамгийн чухал элемент болдог. Мандала нь бурхны шашинд хэрэглэгдэхдээ тухайн шашны онцлогоос хамаарч олон үүргийг гүйцэтгэдэг боловч энэхүү дүрс, тэмдэгийн үүссэн эх үүтгэлийг тодруулахыг зорилго болгов. Энэхүү дүрсийн эх үүтгэл нь “дөрвөн дэлбээт цэцэг” (МӨӨ II – МЭ I зуун Хүннү)-тэй дам аргаар холбогдож, сэтгэцийн бүтэц дахь хамтын ухамсаргүйн (Collective Unconscious) илрэл дэх домог, үлгэрийн “Мандала бүтэцтэй” холбогдоно. Сэтгэцийн элемент болох анхдагч дугуй дүрсийг координатын босоо болон ташуу зураасаар холбосноор “ухамсарт Мандала” бүтээх үндэс болсон. Энэхүү сэтгэцийн бүтцийн суурийг домгийн амин чанартай хослуулан тайлбарлав. Аливаа шашины хамгийн чухал нэн тэргүүний үүрэг нь илааршуулах, амгалан төлөвт аваачих байдаг бөгөөд энэхүү үүргийн дагуу ард түмний үлгэр, домог, туулийг амнаас ам дамжуулан уламжлан ирэхдээ бурханы шашины нөлөө орж ирснээрээ бидний сэтгэцийн эрүүл мэндэд нөлөөлөх төрмөл байдлыг хангаж байдгаараа онцлог. Буддын шашны Мандала болон Домог, үлгэрийн загварыг сэтгэл засалд ашигладаг нь бүтэцийн зөв тэгш хэм, толин тусгал зэрэг шинж чанар нь дүрслэн сэтгэдэг тархины чадвар дээр тулгуурлан, дүрсийн анагаах чадвар ба эмчилгээнд ашиглахад хамгийн тохиромжтойг тодорхой судалгаа харуулж байна.

Exploring Environmental Ethics in Buddhist Incense Offering Texts

ERDENETUYA Urtnast

The Rachel Carson Center, Ludwig-Maximilians University, Germany

This paper introduces Latin transliterations of some of classic Mongolian incense offering texts such as Čorji Aywangdorji's “Incense Offering to Guardian Deities of the Earth” (Oron delekei-yin ejed-ün sang orusibai), etc. kept primarily in the manuscript collections of the National Library of Mongolia and examines elements and expressions of environmental ethics of the Mongols by analysing their contents. Notions of “land ethics” or the principles and values that guide the sustainable use and treatment of land and other natural resources, “planetary health” or planetary well-being, “stewardship” or responsibility for the sustainable management and use of a particular resource or place, and “animal ethics” are analyzed from different perspectives including Buddhist environmental ethics, eco-centric environmental ethics.

Уламжлалт боловсролын тогтолцоонд Монгол дацангийн гүйцэтгэсэн үүрэг

Б. ЭРВЭЭХЭЙ

НЕБ-ын 112 дугаар Сургууль, Монгол улс

Монголын боловсролын уламжлалт тогтолцоо, түүний үечлэл, хөгжлийн загвар. Уламжлалт боловсролын түүхэн хөгжлийг үечлэхдээ ямар нийгэм, ямар суртахуун буйгаас үл шалтгаалан, уг тогтолцооны өөрийнх нь сургалт, жам ёсны шинж чанарт тулгуурлах нь илүү нийтлэг байсан. Монгол дахь дацангууд нь өөр өөрийн сургалтын үйл ажиллагааны онцлог, журам, дүрэмтэй хэдий ч ерөнхий тогтолцоо, сургалтын арга, технологийн хувьд яаж нэгдмэл нэг байсныг судалсан. Мөн монгол дацан бол Энэтхэг, Төвдөд бүрэлдэн тогтсон сургалтын уламжлалт тогтолцооны монголжсон төрөл юм. Сургалтыг үргэлжлэх хугацаагаар нь бэлтгэл, дотроо доод, дунд, ахлах зиндаа бүхий гимнази, төрөлжсөн мэргэжлийн дээд сургууль, академик гэсэн шаталсан тогтолцоогоор суралцдаг байсан. МБШТөв Гандантэгчэнлин хийдэд 1970 онд шашны дээд сургууль, 1990 онд гүн ухааны сургалттай нийслэлийн ерөнхий боловсролын 112 дугаар сургууль байгуулагдсанаар уламжлалт сургалт болон орчин цагийн сургалтын хөтөлбөрөөр академик сургалт эрхлэх боломж бүрдсэн байна. Дээрх хоёр жишээн дээр тулгуурлаж баримт бичгийн судалгаа хийж уламжлалт боловсролын тогтолцоонд монгол дацангийн гүйцэтгэсэн үүргийг судлан гаргахад энэхүү илтгэлийн агуулга оршино.

Уламжлалт боловсролын тогтолцоонд Монгол дацангийн гүйцэтгэсэн үүрэг

М. ГАНБОЛД

Соёлын Өвийн Үндэсний Төв, Монгол улс

Энэхүү илтгэлд Монгол улсад 1937–1938 оны үед дээд оргилдоо хүрсэн Шарын шашны сүм хийд, лам нарын эсрэг явуулсан улс төрийн хилсдүүлэлтийн явцад “дунд анги”, ядуу “доод анги”-ийн лам нарын эгнээнд багтаж мяндаг тушаал доогуур эсвэл нас бага залуу байсан учир баривчлагдан шийтгэгдэх аюулаас зайлсхийсэн, баривчлагдан шийтгэгдсэн боловч буудан алах ялаас мултарч амьд үлдээд шоронд гянданд явж хатуу ширүүнээр залхаан цээрлүүлэгдсэн залуу лам нар, тэдний төлөөлөл 4 лам хүрэнээс гарч хар болсны дараагаар 1940–2000 он хүртэл эх орон, төрсөн нутгийнхаа хөгжил, дэвшил, нийгмийн өөрчлөн байгуулалтын төлөө зүтгэж хөдөлмөрлөсөн түүхийн тухай архивын баримт, аман түүхэнд тулгуурлан өгүүлнэ. Ийм үйл явц Монгол орон даяар явагдаж өнгөрсөн тул энэ удаа зөвхөн Ховд аймгийн Дуут сумын жишээн дээр асуудлыг сөхөн үзэв. Тус сум 2000 орчим хүнтэй багавтар сумын тоонд хамаарна.

Монгол оронд зүүний нугалааны үеэс эрч хүчээ авсан төрийн зүтгэлтнүүд, МАХН-ын удирдлага, албан хаагчид, язгууртан, лам нар, малчин ардыг бүхэлд нь хамарсан “ангийн дайсан, Японы тагнуул, хувьсгалаас урвагч” илрүүлэх зорилготой улс төрийн хэлмэгдүүлэлтийн явцад 1937 оноос эхлэсэн МАХН-ын шашин сүм, хийдийн асуудлыг “үнэн зөвөөр шийдвэрлэх” бодлогод нэрвэгдэн сүм хийдээ хаалгаж, “том толгой лам”-д багтсан хүмүүс хилсээр шийтгэгдэв. Булганы Дунд Жаргалант, Мөнххайрханы Алагийн аманд байсан 200 илүү ламтай хоёр хүрэнээс олон хүмүүсийг хэлмэгдүүлэн баривчилжээ. Тэр цагт Баруун бэйсийн хошууны залан Сономцэрэн гэгч “Номоо шатааж, ламаа барсан” ямар гэдэг муу төрөв. Хэзээ хойно ном, лам гээд хайсан гүйж явахыг энэ хөвөн үзнээ гэж 14 настай манж Балдан намайг заагаад хэлж байлаа. Манай хошуунаас Сономцэрэн залангийн дүү Намнан дэмч, Шийрэв дэмч, Бухуу ловон, Сахалт шар, Будантай цорж, Хар ловон, Дампил, Сэнгээ, Ширэнэн унзад, Цэрэн, Лосол гэхсүй тэргүүтэй 40 лам, занги Даржаа, баян Товжоо, хошуу тамгын бичээч Авираа мээрэн (Шонхооны эхийн эцэг), лам Адуучийн Раднаа нарын олон хүмүүс баригдсан байна.

Унгарын төвөдч Бетленфалви Геза (1936–2021)-гийн хувийн цуглуулгад буй гар бичмэл ба хэвлэмэл номын каталоги

Ч. ГАНСҮХ Өтвөш Лорандын нэрэмжит Их Сургуулийн Монгол ба Төв Ази Судлалын Тэнхим, Унгар улс

Монгол судлалын нэгэн чухал хэсэг бол номын бүртгэл юм. Монгол ном олон улсын музей, номын сан, хувь судлаач нарын сан хөмрөгт хадгалагдсаар өдий хүрсэн билээ. Түүн дотроос судлаачид өөрийн судалгааны чиглэлийн дагуу үнэ цэнтэй бичиг соёлын арвин их өвийг цуглуулж, хадгалж, судалгааны эргэлтэд оруулж байдгаараа ихээхэн онцлогтой. Түүний нэг нь Унгарын алдарт төвөдч эрдэмтэн Бетленфалви Геза (Bethlenfalvy Géza, 1936–2021) хэмээх хүн юм.

Бетленфалви Геза 1936 оны 2 сарын 10-нд Hunfalva хэмээх нэртэй газар мэндэлжээ. 1956–1963 оны хооронд Унгар Улсын Их Суруулийн Унгар – Энэтхэгийн судлалын анги, 1963–2006 оны хооронд Унгар Улсын Их Сургуулийн Төв-Ази судлалын тэнхимийн Алтай судлалын тэнхимд эрдэм шинжилгээний ажилтан, 1968–1974 оны хооронд Kőrösi Csoma нийгэмлэгийн нарийн бичгийн дарга, 1991–1995 оны хооронд, мөн 2007 онд дэд ерөнхийлөгчийн алба хашиж байсан. 1974–1980 оны хооронд Делигийн Их Сургуульд зочин багш, 1992–1995 хооронд Унгарын Шашин судлалын Нийгэмлэгийн дэд ерөнхийлөгч, 1994–2000 оны хооронд Дели дэх Унгарын Мэдээлэл ба Соёлын төвийн захиралын ажлыг тус тус хийж байжээ.

Судалгааны чиглэл нь төвөд, монгол, энэтхэгийн шашин судлал. Бидний сайн мэдэхээр *A Catalogue of the Unga Kanjur* (1980), *A hand-list of the Ulan Bator Manuscript of the Kanjur Rgyal-rtse them spans-ma* (1982) гэх мэт олон зуун бүтээлийг туурвин үлдээжээ. Энэ хүний цуглуулга нь дансны дугаараар 1995 нэрийн 3000 шахам ширхэг судар хадгалагдаж байна. Эдгээрээс төвөд, монгол, энэтхэг буюу хинди ба санскрит бичгээр бичигдсэн. Хамгийн их хувийг нь төвөд судар эзэлж байна. Агуулгаараа ихэнх судар нь сан тахил, зан үйлийн судар, түүний дараа байгаа нь тухайн судлаачийн судалгааны чиглэлтэй холбоотой юм. Энэхүү бүртгэлийг 2022 оны 11 сараас 2023 оны 9 сар хүртэл хугацаанд хийж гүйцэтгэсэн юм.

Орон хийдийн магтаал дахь газрын шинжийн өгүүлэмжийн тухай

М. ГАНХУЯГ

МБШТөв Гандантэгчэнлин Хийд, Монгол улс

Энэхүү өгүүллээр монголчуудын төвөд хэлээр зохиосон орон хийдийн магтаалын хөгжилд оруулсан өвөрмөц нэгэн өгүүлэмж болох газрын шинжийг хэрхэн тусгасан тухай өгүүлэхийг зорилоо. Монголчууд эртнээс уламжилж ирсэн уламжлалт мэдлэг ухааны нэг газар шинжих уламжлалт ойлголт бөгөөд сав ертөнц болох

газар орноо ихэс дээдс, нас нөгчсөн нэгнээ өлгий болох газар, малын бэлчээр, бууц бууриа сонгох, газар тариалан эрхлэх, хот балгад босгох, сүм дуган, суварга шүтээн барих газар орноо шинжиж ирсэн байдаг.

Орон, хийд магтаалын шүлгүүдэд тухай хийд орныг барихдаа бэлгэдлийн үүднээс мөн уламжлалт ахуйсны талаас эх бичиг сурвалжид тулгуурлан задлан шинжлэх нэгтгэн дүгнэх аргаар хэрхэн авч үзсэн талаар өгүүлэх юм.

Энэ илтгэлд монголчуудын төвөд хэлээр зохиосон орон хийдийн магтаалд газрын шинжийг ерөнхийгөөс тодорхой руу хэрхэн уран яруугаар шүлэглэн магтаж байгааг тодорхой жишээн дээр үзүүлэх юм. Орон хийдийн магтаалд газар шинжих уламжлалт мэдлэг, ухааныг хэрхэн уран яруугаар өгүүлсэн байна гол шинжид ямар шинжийг илүүтэй чухалчилж байгааг тодруулж өнөө цагт хот суурин газрын монголчуудад таниулж мэдүүлэх нь чухал болжээ хэмээн үзэж байна. Газар шинжих мэдлэг ухаан нь өнөө цагт мартагдаж байгаа ч мөн орхиж болохгүй мэдлэг, ухааны нэг юм.

Хутагт хувилгаадын төрөл тутамын залбирал

Г. ЖАЛСРАЙЖАМЦ

НЕБ-ын 112 дугаар Сургууль, Монгол улс

Г. ДОЛГОРСҮРЭН

НЕБ-ын 112 дугаар Сургууль, Монгол улс

Өнөөгийн Монголын нийгэмд иргэдийн шүтэн бишрэх, эс шүтэх эрх чөлөө нээлттэй болж улмаар сүм дуган, дацан сургууль, эргэл мөргөлийн газар орон хийдүүдийг шинээр байгуулах, засан сэргээх нь элбэгшиж, эртнээс шүтэж ирсэн буддын шашнаа сонирхох танин мэдэхийг эрмэлзэх хандлага хүчтэй болж¹, сүүлийн 70 гаран жил хориотой байсан хутагт хувилгаад тодруулах зан үйл ч 1990-ээд оноос албан болон албан бус байдлаар дахин сэргэж өнөөдрийн байдлаар Х богд тэргүүтэй 20 гаруй хутагт хувилгаад шинээр тодорч гараад байна. Иймийн тул энхүү илтгэлдээ Монголын бурхны шашны түүхнээ тодрон гарсан Жэвзүндамбаын хувилгаад, 13 тамгатай хутагтууд, их шавийн 7 хутагтууд болон бусад их, бага хутагт хувилгаад, их сэтгэгч (*great thinker*) эрдэмтэн лам нар, очирт ёсны их бясалгагч (*great meditationer*) шид бүтээлч нарын өнгөрсөн, одоо, ирээдүйг харуулсан төрөл үеийн залбирал, түргэн залрах ерөөл, бат орших залбирал гэхчлэн хутагт хувилгаадын тухайлсан зориулсан зохиолуудаас Х богдын төрөл үеийн залбирал болон өлмийн бат орших ерөөлийн талаар авч үзэх болно.

A Study on the Relationship Between the Epic Geser and Geser Sang

D. JORIGTU

Northwest Minzu University of China, China

The “Sang Poems” in Mongolian sacrificial literature have a large number of rhyming titles and rich content, reflecting hunting, livestock, landscapes, heaven and earth sacrifices, flag sacrifices, historical figures, purification, and other aspects. Some “Sang Poems” have multiple variants. Among them, “Geser Sang Poems” is a representative work. He also has a close relationship with “the Epic Geser” that cannot be ignored. This article focuses on the comparative study of “the Epic Geser” and “Geser Sang Poems”, aiming to find out their relationship.

Notes on Some Early Buryat Glossaries

KEMPF Béla

University of Szeged, Department of Altaic Studies, Hungary

In recent years, significant advancements have been made in the field of Mongolic Historical Linguistics, which have led to a deeper understanding of the diversity of Mongolic languages spoken prior to the Mongol Empire. While our understanding of the Old Mongol languages has improved, there remains a significant gap in the history of Mongolic languages from the Middle Mongol period to the era of recording various Mongolic languages using scripts other than the Uyghur-Mongol. Most of the information regarding the peculiarities of spoken Mongolic languages from this period comes from documents in the Oirat language written in the Clear script. Data on other Mongolic languages, such as Khalkha, are much scarcer. Consequently, the glossaries collected by European scholars and travelers from the early 18th century are crucial for understanding the history of the Buryat language. Given that these collectors were typically not trained linguists, the accuracy and reliability of phonetic transcription frequently pose challenges during the evaluation of their material. The presentation will give insight into the ongoing project of evaluating the earliest glossaries of the Buryat language.

¹ Янжинсүрэн, С., *Зава дамдин гавжийн зарим шастар дахь гүн ухааны үзэл*. Улаанбаатар 2005: 4. (Докторын диссертаци. Монгол улсын их сургууль)

Полевые записи о лечебной практике духовных лиц (материалы экспедиций в Республике Калмыкия 2012–2019, 2022–2024 гг.)

Евдокия Эрендженевна ХАБУНОВА

Калмыцкий государственный университет
имени Б.Б. Городовикова, Россия

В Калмыцком университете ведется работа по сбору фольклорно-этнографического материала. В экспедиционной коллекции имеется материал по народно-лечебной практике калмыков, в нём выделяется тема «хурлын эмч» – о врачах, получивших специальное образование в буддийских монастырях и тайно продолжавших лечебную практику в советское время. В устных рассказах они названы по разному: мирским именем («Күүкэ» 'Кююкя'), по месту проживания («Алцынхутын Намка» 'Алцынхутинский Намка', «Цаһан Амна аав» 'Цаганаманский старец'), упоминаются их духовный сан («багш» 'учитель, настоятель', «гелнг» 'гелонг') или принадлежность к определенному буддийскому центру («Дунд Хурлын Мача» 'Дундухурульский Мача'). Нарративы о целительских способностях духовных лиц овеяны ореолом магии и таинства, поскольку их способы и средства лечения существенно отличались от привычных методов официальной медицины. Отмечается, что они справлялись с неизлечимыми болезнями (вернул зрение, вылечил от психического расстройства и т.д.), подчеркивается магическая сила используемых средств: «ном умшв» (прочитал молитву), «сайг» (текст на бумаге для приема внутрь «аршан» (целебная вода), «ирль» (пилюля). Причиной чудесного исцеления названы молитвы и тайные знания хурульных эмчи.

Бурхны шашны аман болон бичгийн уран зохиол дахь хүнлэг энэрэнгүй үзэл баримтлал

Б. ХИШИГСҮХ
Л. ГҮНДСАМБУУ

Монгол Улсын Их Сургууль, Утга Зохиол, Урлаг Судлалын Тэнхим, Монгол улс
Монгол Улсын Их Сургууль, Утга Зохиол, Урлаг Судлалын Тэнхим, Монгол улс

Шивэртийн сүм. Ордосын Сүлд сумын нутаг (угтаа Ордосын Шарлиг сумын нутагт харьяалагдаж байсан аж.)

Хүн төрөлхтний түүхэнд эрт цагаас эдүгээг хүртэл гурван том шашин үүсэж хөгжсөн байна. Эдгээр нь Буддын, Христийн, Лалын шашин болно. Итгэл үнэмшил нь Сиддхартха, Исүс, Мухамед нарын сургаал номлол болно. Долоон тэрбум гаруй хүмүүний шашин шүтлэгийн байдлыг судалж үзэхэд 87.1 хувь нь буддын, 5.4 хувь нь муслим, 4.2 хувь нь бөөгийн, 2.2 хувь нь христийн, 1.1 хувь нь бусад шашинг тус тус шүтдэг байна. Буддын шашин шүтэгсдийн ихэнх нь Махаяна урсгалыг шүтдэг аж. Шашин энэрэн нигүүлсэхүй үзлийг ямагт тунхаглаж ирсэн байна. Махаяна буюу Их хөлгөн (самгарди хэлээр: महायान, “Их хөлгөн” гэсэн утгатай; хятад. 大乘, да-чэн; тө. རྒྱལ་པོ་ཆེན་པོ་ theg pa chen po) нь Бага хөлгөний сургаалтай адил

буддын шашны хоёр гол урсгалын нэг юм. Энэхүү урсгал нь Энэтхэгээс Хятад, Япон, Вьетнам, Солонгос, Төвөд, Непал, Бутан, Монгол, Оросын зарим бүс нутагт улмаар Азийн бусад орнууд руу тархжээ. Их хөлгөн нь Бодисадвын гэгээрэхүйн зам мөрийг номлосон сургаалын багц юм. Монголчуудын дунд Буддын шашны Их хөлгөний дөрвөн урсгал дэлгэрсэн нь Сажа, Гармава, Гэлүгва, Нинмава ёсон болно. Аливаа хүмүүн гэгээрэхүйн зам мөрт орохуйн сургаал нь аль ч шашны үндсэн асуудлын нэг байдаг.

Монголчуудын хувьд Буддын шашны анхны дэлгэрэлтээр Нинмава буюу улааны ёсны урсгал түрүүлэн орж ирсэн байдаг. Улааны урсгалын анхны сүм нь эдүгээ Ордосын нутагт буюу хуучны Саган эцэн хунтайжийн төрсөн нутагт цогцлоосон нь Шивэртийн сүм нэртэй тахилга, шүтээний орон газар байна.

Нинмава буюу улааны урсгал: Энэтхэгийн их сэтгэгч, тарнич Ловон Бадамжунай VIII зуунд бясалгал хийх аргаар улааны урсгалыг үндэслэсэн хэмээн сурвалжид тэмдэглэсэн байдаг. Энэ тарнийн ёсыг гол сургаал болгон хөгжжээ. Монгол оронд дэлгэрэхдээ хаад, ноёд язгууртнууд, оюуны өндөр боловсролтой хүмүүс ихэд шүтэж байсан нь бий. Тухайлбал, XIX зууны Соён гэгээрүүлэгч, V Ноён хутагт Лувсанданзанравжаа гол төлөөлөгч нь болно. Нинмава буюу улааны урсгалын гол үзэл нь бурхан аливаа хүний дотор байдаг учраас бясалгал хийж гэгээрэлд хүрч чадна, хэмээх сургаал буй. Өөрөөр хэлбэл бясалгалын замаар өөрийгөө хөгжүүлэх бөгөөд Улааны урсгалын язгуур гурван шүтээн нь хувраг, бодисадва буюу Ядам, бүсгүй хүн буюу хандо юм. Энэ удаад бид “Молон тойнын эхийн ачийг хариулсны судар оршвой” сургаалын, V Ноён хутагт Лувсанданзанравжаагийн нууц тарнийн эрдмийн бясалгалын зарим зохиолын жишээн дээр тус тус судалгаа хийсэн болно.

Монгол дахь санскрит хэл судлалын уламжлал

Ц. ЛУСВАНДОРЖ
нэрэмжит

Өндөр Гэгээн Занабазарын
Монголын Бурханы Шашны Их Сургууль, Монгол улс

Монголын буддын шашин дэлгэрэх явцад санскрит хэл чухал байр суурь эзэлж, бурханы шашны сургаал, судар, номыг төвөд хэлнээс монгол хэл рүү орчуулахдаа санскрит хэлийг эх сурвалж болгон ашигладаг байв. Үүний үр дүнд Монголын эрдэмтэн лам нар санскрит хэлний дүрэм, үг зүй, утга зүйн мэдлэгийг гүнзгий эзэмшиж, түүнийг Монголын бичгийн хэлний хөгжилд тусгасан байна. Судалгааны хөгжлийн үе шат:

Эртний үе: XIII–XIV зууны үед буддын шашин дэлгэрч эхэлсэнтэй холбоотойгоор Монголчууд санскрит хэлний суурь мэдлэгтэй болж, судар ном орчуулахад ашиглаж эхэлжээ.

XVII–XIX зуун: Энэ үед Монголд санскрит хэл, бичгийг судлах явдал эрчимжиж, Ганжуур, Данжуур зэрэг томоохон судар бичгүүдийг орчуулах ажил өргөн цар хүрээтэй хийгдсэн.

XX зуун ба орчин үе: Монгол хэлний түүх, бичиг үсэг, шашны судалгааны хүрээнд санскрит хэлний судалгаа шинжлэх ухааны түвшинд үргэлжлэн хөгжиж байна.

Энэхүү уламжлал нь Монголын соёлын өвийг хадгалан хамгаалахад чухал ач холбогдолтой хэвээр байна.

Tsongkapa's Texts in Daily-Chanting Textbooks

MAJER Zsuzsa

The Dharma Gate Buddhist College, Hungary

As part of a recently started comparative study² of the daily chanting ritual texts of Tibetan (and Mongolian) Buddhist monasteries of different Schools, the current presentation will focus on Gelug textbooks with an emphasis of Tsongkhapa's texts in them. The texts of these collections are the most basic texts and prayers of Tibetan monastic education that novices memorize and learn first during the basic part of their training and then monks of the main assembly hall recite daily. Laypeople, devotees and practitioners similarly listen to the explanations of these texts first before meeting more deep, lengthy or philosophical texts or topics. The texts included in these can differ in each monastery as the different Tibetan schools (Gelug, Nyingma, Sakya, Kagyü, etc.) all have short prayers and texts characteristic of only them. Also, there are usually local texts included. Furthermore, in Mongolian textbooks or in Bhutan, etc. we also find texts characteristic of their Buddhist tradition only. Thus, the number of texts (around 20–50 different texts) differs from monastery to monastery. These texts are for recitation and most of them are written in verse. Several of them are canonical, being Kangyur (*bka'* 'gyur) or Tengyur (*bstan* 'gyur) texts translated from Sanskrit. Many other texts were composed later or are ritual texts exclusively characteristic of Tibetan Buddhism. The texts represent different genres of Tibetan ritual literature. There are considerable differences in the daily chanting of monasteries of different schools or the individual temples, but still there are texts that tend to appear in many prayerbooks, the most frequently recited basic texts.

The presentation will focus on Gelug textbooks of Mongolian and Tibetan Buddhist daily ritual practice and give an outline of the most often used Gelug texts, placing an emphasis on texts written by Tsongkhapa. Thus, we will get an overview of Gelug daily-chanting textbooks and the place of Tsongkhapa's short texts and prayers in them, and his importance in these textual material.

Religious Perceptions of Hunting among the Oirats as Attested in Archive and Oral Sources

MIJID Sainbuyan Masaryk University, Department of Mongolian, Korean and Vietnamese Studies, Czech Republic
Ondřej SRBA Masaryk University, Department of Mongolian, Korean and Vietnamese Studies, Czech Republic

In 1920, Dalai Khan TümenDELGERjav, the ruler of “The Left-Wing League of the Dörvöd Bat Yeröölt Province”, issued a decree justified by Buddha's teaching prohibiting the hunting of deer, marmots, wild boars, fish and other species of larger wild game, which he had announced not only to his direct subjects but also to the authorities of all neighbouring administrative units in order to prevent unwanted hunting on his territory. However, this extreme attitude is just one example of the complex approach of various Oirat groups to the issue of hunting, which represented an important source of livelihood and exchange commodities in the lives of many inhabitants of Western Mongolia. This paper intends to illustrate this complex problem with several quotations from historical oral tradition of the Bayad, Altai Uriankhai and Zakhchin which testify to the perception of the permissibility or inappropriateness of hunting in the religious imagination.

² In the framework of a research project funded by the Hungarian National Research, Development and Innovation Office (Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal) – NKFIH, with the contract number K 147237.

What Kind of Written Sources Existed about the Worship of ICamsring / Begtse / Jamsran at the Time of Abtai Sain Khan (1554–1588) in Baruun Örgöö?

MÖNGÖNCHIMEG Batmönkh

Austria

The worship of the Tibetan–Mongolian tutelary deity ICamsring / Begtse / Jamsran has been documented among the Mongols since the 16th century. Since then, he has been one of the most important protective deities in Mongolian monasteries. There are written sources about his worship by the famous Khan Abtai Sain (1554–1588) in Baruun Örgöö, but there are also oral traditions. In this presentation, I would like to focus on how the oral sources and written sources supplement each other, for example on the basis of my two field studies executed in Mongolia in 2019 and 2022.

Халхын нутаг дахь Харчин өртөөний сүм хийд

Ш. МӨНХБААТАР

Чингис Хааны Өв, Соёлын Хүрээлэн, Монгол улс

1715 оноос манж нар Халхын нутагт цэргийн бэхлэлт хот, цэргийн тариалан, хүнсний агуулах, өртөө, харуул суулгах зэргээр цэргийн дэд бүтэц зохион байгуулж эхэлсэн байна. Өртөөний албанд Харчин, Түмэд, Цахар, Урад зэрэг Өвөр Монголын олон хошуунаас гадна Халхын аймаг, хошуунаас сум ардыг суулгажээ. Тэдгээрийг хооронд нь ялгахын тулд Харчин, Халх өртөө гэж нэрлэж байсан билээ. Өртөөний алба хаагчдын шашин, соёлын хэрэгцээг хангахын тулд өртөө тус бүрт сүм хийд байгуулж байсан юм. Үүнээс Харчин өртөөний сүм хийд хэмжээний хувьд том, олон лам шавьлан суудаг байснаараа онцлог байна. Хээрийн судалгаа ч үүнийг давхар нотолдог. Халхын нутагт Харчин 26 өртөө байв.

Textual and Oral Traditions of Buddhist *Dūira* Logic

Manidkhüü MÖNKHBADRAKH

ELTE Eötvös Loránd University,

Department of Mongolian and Inner Asian Studies, Hungary

From the time of Buddha Śākyamuni's teachings became written down to the present day, the tradition of writing scriptures has been carried down in the context of Buddhist knowledge, research, and dissemination. This tradition was highly widespread in Tibet and Mongolia, as evidenced by the texts that we have today. When Buddhism was introduced to Mongolia, it was extended through a number of methods including carving on wood and copper surfaces, xylography, ink writing, and jewelry. This is all being preserved as an original heritage of culture. In this session, we shall delve into the significant contributions made by the Mongols to Buddhist philosophy and logic, as well as the scriptures they authored, with a particular focus on Buddhist logic, or *Dūira* logic, and the associated *Dūira* texts. This tradition has been passed through written and oral traditions. A considerable number of Mongolian scholar-monks have authored works in this topic demonstrating their viewpoints and intellectual abilities. I will provide some unique texts that I compared and highlighted in the sources I found. Therefore, I aim to present the chapter “Cause and Effect” in Buddhist philosophy using scientific theories and methodologies such as analysis and comparison.

Их Хүрээний Чойнзэн цоржийн намтарт холбогдох бичгийн уламжлал

О. МӨНХЖАРГАЛ

НЭБ-ын 112 дугаар Сургууль, Монгол улс

Б. НОМИНЧИМЭГ

НЭБ-ын 112 дугаар Сургууль, Монгол улс

Их хүрээний Аграмба Лувсанчойнзин цоржийг судлах, судалгааны эргэлтэнд оруулах, алдаршуулах зорилгоор Номч Билигт Эрдэнэ Мэргэн Цорж мяндагтай эгэл хувраг бөгөөд Их хүрээний долоон цоржийн нэг. Бага насандаа хүрээнд ирж бурханы номд шамдан суралцаж VIII Богд Жавзандамба хутагт Агваанлуванчойжинямтай хамт гавжийн дамжаа барьж байсан ойрын шадар лам юм. Улмаар VIII Богд болон тухайн үеийн хамба номун хан Пунцаг нараас хүрээний Цорж хэмээх мяндагийг хүлээж Номч Билигт Эрдэнэ Мэргэн Цорж хэмээх мяндагийг хүлээж номонд үлэмж мэргэн болсон их эрдэмтэн юм. Энэ хугацаандаа IV боть зохиол бүтээл туурвиж бурханы шашинд болон лам хуврагуудад буддын шашинг судлаж буй судлаач нарт их хувь нэмэр оруулж үлдээсэн байна. 1930-аад онд улс төрийн хэлмэгдүүлэлтийн цаг үе ирж Монгол орны хүн амын оюуны хэрэгцээг хэдэн мянган жил тэжээж ирсэн, Буддизм ба дорно дахины шинжлэх ухааны салбарт ард түмний бүтээсэн соёл, боловсролын өв, зан заншлыг нухчин дарсан билээ. Хэлмэглүүлтэд нийт арван мянга гаруй лам хуврага, эрдэмтэн мэргэд байсан бөгөөд энэхүү хэлмэгдүүлэлт өртөж амь насаа алдсан гунигт намтартай эгэл даруухан хуврага бол Лувсанчойнзин юм. Энэхүү ламын намтар бөгөөд зохиол бүтээл нь ихэд сонирхолтой санагдаж судалгаа хийж байгаа болно.

Mapping the Khüree Form in Ulaanbaatar: Spatial Narratives in the Case of the Historic Gandan Neighbourhood

MÖNKH-ERDENE Togtokhbayar

Mongolian University of Science and Technology,
Department of Urban and Regional Planning, Mongolia
Budapest University of Technology and Economics, Faculty of Architecture, Hungary

The term, “Khüree form”, is a circular spatial structure with open front, encircling its centre, of Mongolian pastoral nomads. This spatial structure reflected in their encampments, military camps and monastic settlements. Particularly, historic sources indicate that urban historic geography in Ulaanbaatar once reflected the Khüree form in Ulaanbaatar city, namely: East Khüree (“East Circle”) and “Baruun Khüree” (“West Circle”). The study presents findings from ongoing research in urban morphology to re-explore and map the evolution of the Khüree form in Ulaanbaatar city. Furthermore, it attempts to discuss a multi-layered dataset of spatial narratives compiled from historical texts, cartographic sources, photographs, and oral interviews, with a particular focus on the Gandan neighbourhood, historically known as Baruun Khüree. As a result, the study introduces possibilities for novel approaches in urban design and architecture, analysing compiled multi-layered dataset.

A Preliminary Study of the Relationship Between the Manchu and Mongolian Texts of the Śūraṅgama Sūtra: A Case Study

MUQIER

ELTE Eötvös Loránd University, Department of Mongolian and Inner Asian Studies, Hungary

The *Śūraṅgama sūtra*, a significant Buddhist scripture, lacks a discovered Sanskrit original, but has an early extant version (705) in Chinese. During the Qianlong era (r. 1736–1796), the *sūtra* was translated into Tibetan, Manchu, and Mongolian, culminating in a quadrilingual edition (1752–1763). The preface to the quadrilingual edition uniquely claims that the Mongolian version of the *Śūraṅgama sūtra* was based on the Manchu translation. This Manchu-to-Mongolian textual transmission is a rare phenomenon in Buddhist literature. Focusing on selected passages from Volume One, this study examines the translation strategies and linguistic dynamics between the Manchu and Mongolian texts. A detailed comparative analysis reveals that the Mongolian translation retains the core content of the Manchu text while incorporating distinct features of Mongolian linguistic expression. This suggests that the translation balances fidelity to the source with creative adaptation, reflecting both the translator’s agency and the influence of Mongolian literary traditions. The findings shed light on Qing-era Buddhist textual transmission and highlight the role of Manchu as an intermediary language, offering broader insights into historical translation practices and the study of multilingual Buddhist traditions.

Resolving Challenges of Mongolian Translation of Buddhist Texts

G. MYAGMARSÜREN

Züün Khüree Dashchoilin Monastery,
Research Institute for Buddhism and Culture, Mongolia

Mongolian translation of Buddhist texts is mostly from Tibetan language. We have a huge collection of Buddhist translation history and heritage. That’s why, we need to study our translation heritage closely. Needless to say, there are many translation methods which we have inherited, and would continue to use. At the same time, some things need to be reviewed and revised. Nowadays, many translations of Buddhist scriptures are published, but there are still some issues to be considered, some problems to be solved. These issues include usage of updated modern and old traditional terminology, improved contraction of syntax, distinction of old Mongolian script and modern Mongolian Cyrillic script, etc.

“Faith in the Three Jewels” by Danzanravjaa Dulduit

NARANJARGAL Oyunbaatar

Institute for the Science of Religion, University of Bern, Switzerland

The Fifth Noyan Khutugtu Danzanravjaa (also Ravjaa) (1803–1856) was one of the most important literary figures of the 19th century in Mongolia. His more than 200 works in Mongolian include a large number of didactic poems and songs. One of Ravjaa’s most famous didactic poems is the “Faith in the Three Jewels” (*Turban erdeni-dür itegemü*) written in 1825. It is also known as the “Paper Bird”. There are various handwritten versions of this poem in the Uyghur–Mongolian script. The aim of my master thesis was to translate this didactic poem into German, as there is no complete German translation yet. To this end, a complete transcription of one of the handwritten versions and an

annotated translation were prepared. Based on the hypothesis that Ravjaa has didactically adapted doctrines of Buddhist ethics in his poem with the aim of criticising society, the linguistic means and structures used by Ravjaa was examined and a historically contextualised content analysis was carried out.

Religious Rituals Portrayed in Early 20th-century Documentary Works

NARANTUNGALAG Gansükh

National University of Mongolia,
Department of Literature and Art Studies, Mongolia

This paper endeavors to examine and clarify the religious rituals and historical circumstances depicted in “The Old Writer’s Story”, authored by G. Navaannamjil (1882–1954), as well as in “The Speech of Old Jambal”, composed and published by Academician Ts. Damdinsüren.

The timeframe from the late 19th century to the mid-20th century, as referenced in the preceding texts, narrates the social and religious circumstances and traditions of Mongolia during the era of Manchu governance and autonomy, intertwined with the historical realities of the populace’s life perspectives and the liberties attained through revolution. Biographies and memoirs serve as essential instruments that convey historical chronology, events, and circumstances through veracity, while elucidating the religious rituals and figures within these works is crucial for establishing the nexus between historical accuracy and artistic truth.

Spirituality, Faith, and Healing Justice: Advancing Gender Equity and Leadership in Mongolia

NURJIAN Khavdselem

National University of Mongolia, Foreign Language Center, Mongolia

OTGONTUYA Dashtseren

National University of Mongolia, Foreign Language Center, Mongolia

Buddhism has long influenced Mongolian culture, shaping gender norms and leadership structures. This paper explores the intersections of Buddhism, gender equity, and leadership by examining how spiritual values can inform efforts to create a more inclusive society. While traditional Buddhist hierarchies often perpetuated patriarchal norms, Buddhism’s core principles offer a transformative framework for addressing systemic inequities and advancing gender-sensitive leadership. The 1930s Great Persecution, which disrupted Buddhist institutions and erased women’s spiritual leadership, continues to affect gender roles in Mongolia while contemporary female activists are reclaiming spiritual power to advocate for feminist movement building. This study integrates insights from Buddhist feminist movements in South global, where women leaders have successfully expanded their roles in spiritual and community life. Some comparative cases highlight strategies for advancing gender equity and fostering transformational leadership grounded in spiritual and ethical principles. The research employs a qualitative approach, combining documentary reviews, participant observation, and engagement with civil society organizations (CSOs) in Mongolia and the Asia–Pacific region.

Монголчуудын үг хэллэгийн цээр: Буддын шашны ёс суртахуун ба нийгэм, байгаль орчны хүндэтгэлтэй холбоо

Б. НЯМГЭРЭЛ Өтгөш Лорандын нэрэмжит Их Сургууль, Монгол ба Төв Ази Судлалын Тэнхим, Унгар улс

Монголчуудын цээрлэх ёс нь олон зууны турш уламжлагдаж ирсэн, нийгмийн амьдрал, ёс суртахуун, байгаль орчинтой холбоотой олон дүрэм, зарчмуудыг агуулдаг. Тус уламжлал нь Монголын буддын шашны ёс суртахууны сургаал, зан үйлийн үнэт зүйлстэй нягт уялдаатай. Үг хэллэгийн цээр нь хүндэтгэл, хүмүүжил, байгалийн хүчийг доромжлохгүй байх зэрэг чухал зарчмуудыг илэрхийлдэг бөгөөд энэ нь буддын шашны номлолд заасан “зөв үйл”, “зөв үг” хэмээх ёс суртахууны үндсэн зарчмуудтай нийцдэг. Монголчууд үг хэлэхдээ зөвхөн үгийн утга, бүтэц, зохимжийг бус, бусдын сэтгэл санааг хүндэтгэх, энэрэнгүй хандахыг чухалчилдаг. Энэ нь буддын шашны “амьтан бүхнийг энэрэх”, “бусдыг гэмтээхгүй байх” сургаалын бодит илрэл болдог. Үг хэллэгийн цээрлэл нь дуудлага, бэлгэгүй үг, бүдүүлэг үг, мэндлэх хүндлэх зэрэг төрөлд хуваагддаг бөгөөд үрсийн сонголт нь нийгмийн харилцаа, соёл, үнэт зүйлсийг хамгаалах, амьдралын сайн сайхан байдлыг хангахад чиглэгддэг. Буддын сургаалд хүний үйлдэл, хэл яриа нь сэтгэлийн тусгал хэмээн үздэг тул үг хэллэгийн цээрлэлт нь зөв бодол, зөв үйлдлийг дадал болгох буддын зан үйлтэй шууд холбогдоно. Монголчууд үг хэллэгийн цээрлэлийг амьдралын олон хүрээнд хэрэглэдэг бөгөөд энэ нь зөвхөн ёс суртахууны өндөр шаардлагыг биелүүлэхээс гадна, нийгмийн эв нэгдэл, соёлын дархлааг бэхжүүлэх, байгаль орчинд хүндэтгэлтэй хандах буддын үзэл санааг түгээн дэлгэрүүлэхэд чухал үүрэгтэй. Цээрлэх ёс нь зөвхөн монгол хэлний баялаг төдийгүй, нийгэм, соёлын харилцаа, байгаль орчны хүндэтгэлтэй холбогдсон, буддын шашны сургаалтай уялдсан чухал уламжлал юм.

The Invaluable Contribution of Professor György Kara to the Study of Textual Tradition of Mongolian Buddhism: The Case of the “Dictionary of Sonom Gara’s Erdeni-yin Sang”

Ellara OMAKAEVA

Kalmyk State University named after B. B. Gorodovikov, Russia

My report focusing on the personality and scientific activity of the great Hungarian Orientalist Professor György Kara is dedicated to the 90th anniversary of his birth. A short overview of Kara’s life and achievements shows that the list of his works is impressive.³ According to Christopher Atwood, his works are “models of erudition and elegance”. Professor György Kara was a leading authority of Oriental studies. He made a great contribution to the study of Tibetan-Mongolian Buddhist terminology. Professor Kara is the author of the first complete Mongolian-English-Tibetan dictionary of the earliest Sonom Gara’s Mongolian version of the Tibetan Subhāṣita, dating from the end of the 13th century.⁴ It should be emphasized that the Hungarian Orientalists Csoma de Kőrös (Kőrösi Csoma Sándor) and Louis Ligeti (Ligeti Lajos) also made a great contribution to the study of Subhāṣita. European readers first learned about it from the famous Tibetologist Alexander Csoma de Kőrös.

Professor György Kara’s work has two main parts. Part I consists of a long introduction (pp. 7–37), which sets out in detail the key concepts used in the text, determines the degree of significance of the work under study, and characterizes the structure of the work, as well as abbreviations and symbols. The author introduces the reader to the scientific topic under consideration and the problem being solved in it, specifies the goals and objectives, and outlines the results of the work done. Part II represents the dictionary itself, followed by a bibliography. The significance of this work is that it is an indispensable tool for the study of Tibeto-Mongol translation techniques. Prof. György Kara gives comparison passages from other Mongol versions of translation of the same work. The rich Mongolian lexicon of the monument is presented together with the Tibetan equivalent and the English equivalent. Moreover, Professor Kara identified discrepancies between the Tibetan and Middle Mongolian texts, loan words and other features of the language of the Sonom Gara’s version. For us, researchers, this is especially important.

Our next task is to compare the dictionary of the Mongolian version of Subhāṣita, developed by Professor Kara, with the dictionary of the Oirat version translated by Zaya Pandita.⁵ In 1994, the Oirat text of Subhāṣita (the first chapter “Characteristics of Wise People”) was first transposed into the modern Kalmyk language and published in the journal *Shambala* (No. 2, 3–4). Poetic translation of the first two chapters into Russian was also carried out with the necessary explanations of certain terms. Research on Buddhist terminology is untenable without a deep study of Buddhism as a whole as a multidimensional phenomenon and the Buddhist worldview as the point of intersection of two important sign systems – religion and the language that serves it. Professor Kara was an internationally respected scholar in this field.

Clarifying Traditional Ritual from Mongolian Written Sources

T. OTGONTUUL National University of Mongolia, Department of Mongolian Language and Linguistics, Mongolia

D. OTGONTUYA National University of Mongolia, Foreign Language Center, Mongolia

Nature conservation encompasses a range of practices designed to protect and maintain the natural environment, including ecosystems, wildlife, and natural resources, for the benefit of future generations. The concept emerged in the late 1800s, stemming from the conservation movement that arose during the Industrial Revolution. It wasn’t until the 1970s and 1980s that researchers began exploring the development of nature conservation awareness among Mongolians, examining traditional conservation methods and how the Mongolian worldview, beliefs, lifestyle, rituals and customs influence their approach to protecting nature. The connection between Mongolians and the environment, including the animals that inhabit it, is deeply rooted in their nomadic way of life and spiritual practices.

There exists an age-old tradition among nomadic Mongols who sought to comprehend the significance of their surroundings and documented their insights in source documents. They recognized that when one element of the natural world impacts another and disrupts their delicate balance, the repercussions can be significant for all. Therefore, a wise individual prioritizes observing nature. The development of new scientific knowledge and research domains builds upon existing understanding, established facts, and both oral and written traditions. A rich reservoir of information about the Mongolian perspective on nature conservation – its meanings, concepts, and reverence – is

³ A List of György Kara’s Publications / Compiled by Ágnes Birtalan / The Black Master: Essays on Central Eurasia in Honor of György Kara on His 70th Birthday / Editors: Ágnes Birtalan – Stéphane Grivelet, Ruth I. Meserve, Giovanni Stary. Wiesbaden: Harrassowitz. P. VI–XXV.

⁴ Kara, G. Dictionary of Sonom Gara’s Erdeni-yin Sang: A Middle Mongol Version of the Tibetan Sa skya legs bshad: Mongol – English – Tibetan / with the assistance of Marta Kiripolská. Leiden – Boston: Brill, 2009. XLII, 337 p. (Brill’s Inner Asian Library; Vol. 23 [1566–7162]).

⁵ Omakaeva E. U. – Korneev G. B. Tibetan Subhashita in the translation of Zaya-pandita Namkhai Jamtso: features of the Oirat version. X International Problem-Methodological Conference “Written Monuments of the East: Problems of Translation and Interpretation”. October 12–14, 2020. Moscow: Institute of Oriental Studies of the Russian Academy of Sciences, 2020: 44–47.

This presentation examines a manuscript titled “*Sūtra on the Ritual of Ant Feeding*” (Mong. *Siryūyuljin-dur qoyola öggükü yosun kiged öggügsen-ü tusa erdem-i nomlayсан sudur ene bolai*). The manuscript spans 12 pages, measuring 25x8 cm, and is written in black ink using Mongolian script. It is kept within the Division of Mongolian source documents in the Oriental Treasury Fund at the National Library of Mongolia. Our research will delve into how Mongolians document the timing and methods of ant feeding, the customs and rituals related to this practice, and the associated values and benefits. Recently, Mongolians have been performing a ritual to feed ants in mid-spring, aligning with the fifth solar term.

Ants primarily feed on various arthropod species, their larvae, and worms, which leads to a relatively low population of plant-eating pests in forests abundant with ants. Consequently, ants play the role of “*doctors*” of tree health. There is existing evidence of ants being utilized to manage agricultural pests effectively. A large ant colony can consume around 100,000 arthropods every day, and they also eat the remains of deceased animals, making a substantial contribution to the ecosystem’s well-being. Our actions, which we believe might be disrupting ecological balance and leading to various negative impacts on the environment, highlight the importance of understanding ant feeding behaviour as outlined in Mongolian written sources.

Ulan Muchir Art Troupe in the Aru Khorchin Banner's
Bureau of Culture, Tourism, and Sports, China

17

Some Notes on Uyghur Loanwords in Mongolian

Mehmet ÖLMEZ

Istanbul University, Turkey

Turkic languages and Mongolian engaged in intense mutual borrowing starting from an unknown period until the 17th–18th century. These borrowings have since been addressed from various perspectives. Uyghur is uniquely situated in this language contact. Initially, Uyghur influenced the Mongolian lexicon particularly in the realm of Buddhist terminology, through the transfer of lexical items of both Turkic and Sanskrit origin. There are of course Mongolian loanwords in Uyghur, as well, especially military, economic, and political terminology. The late Professor Gy. Kara has published excellent studies on such borrowings. I build on these studies by discussing some Uyghur loanwords in Mongolian.

Selected bibliography:

- Aalto, Pentti 1951. “Ayayqa tegimlig”. *Studia Altaica, Festschrift für Nikolaus Poppe*. Wiesbaden: 1–14.
Clauson, Sir Gerard, 1972. *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*. Oxford.
Kara, Gy. 2001. “Late Mediaeval Turkic Elements in Mongolian”. *De Dunhuang à Istanbul*, hrsg. von L. Bazin, P. Zieme, Turnhout: 73–119.
Ölmez, Mehmet 2018. “Uyghurism in ‘Phags-pa Documents (According to Tumurtogoo)”. *The Journal of Northern Cultures Studies / 北方文化研究*, Dankook University, Cheonan / Korea, Vol. 12: 1–18
Poppe, Nicholas 1955. “The Turkic Loan Words in Middle Mongolian”. *Central Asiatic Journal* I: 37–42.
Tumurtogoo, Domiyn 2010. *Mongolian Monuments in 'Phags-pa Script*. Taipei.

Analysis of Structural and Material Related Timber Damage in Mongolian Historic Monasteries

PÜREVDULAM Enkhbat

American Center for Mongolian Studies, University of Minho, Portugal

Conservation of built heritage is a rising field in Mongolia due to the recent demolitions and malpractices of restorations done on Mongolian historic structures. With numerous culturally significant built heritage sites across the country, research initiatives should be taken to study and analyse these sites to help protect them. Majority of the historic structures in Mongolia are Buddhist monasteries with timber structural elements, which are still in use today as intended for their original use or as museums. Due to the harsh and dry climates of Mongolia, these historic monasteries are vulnerable to many types of timber decay and degradation. In this study, material and structural related damages of timber in Mongolian historic monasteries were examined to lay roots for future research and structural analysis of timber built heritage in Mongolia. The thesis research was carried out by 1) historic and geometric survey on timber monasteries in Mongolia, 2) visual inspection of timber damages in six case studies in Mongolia, 3) gathering timber samples to be tested and analysed at the University of Minho laboratory to identify wood species and mechanical properties of timber specimens, and 4) risk analysis based on case study heritage values (input or consequence) and inspected timber decay (likelihood). From analysis of visual inspection and testing, two types of timber species (Siberian Larch, *larix sibirica* and Mongolian Scotch Pine, *Pinus sylvestris* var. *mongolica*) are hypothesized. In general, stronger wood like Siberian Larch was found to be used in case study 5 while other case study samples showed wood species similar to Mongolian Scotch Pine in their sampled structural elements. Lastly, the resulting risk matrix demonstrated all case studies are in a high or extreme risk of failure.

Some Aspects of the Bookish Reading of Mongolian Written Texts

RÁKOS Attila

ELTE Eötvös Loránd University, Department of Mongolian and Inner Asian Studies, Hungary

Written Mongolian, the literary language of the Mongols written in the Mongolian script is very conservative. It has been in use at least since the 13th century, and today, more than 800 years later, it looks almost the same, while the spoken language of the Mongols has changed significantly during this time. Originally, as alphabetic writing systems usually do, Written Mongolian reflected quite well the contemporary pronunciation of the Mongolian variety, which it was based on (whichever variety it was – we do not know exactly). Over time, due to the changes in the spoken language, the distance between the written texts and the actual pronunciation of the spoken language was growing gradually, and readers of written texts had to deal with this problem. Written texts could be read according to the contemporary pronunciation of the spoken language, or read and spelt out letter-by-letter in a very archaic way, or in a way somewhere in between the former two. There is no direct evidence concerning how the Mongols read the written texts before the 17–18th centuries. However, after that, it is obvious that a so-called bookish reading existed, which was quite different from the real spoken language. The first detailed descriptions of the bookish pronunciation date

back to the second half of the 19th century (e.g. Bobrovnikov's grammar), and even those provide only a limited amount of information, so there is plenty of room for further research. Although the bookish reading or pronunciation of Mongolian script texts went out of fashion during the 20th century, it still has some traces in the vocabulary and certain registers of the modern language, and a variant is being used in the recitation of Buddhist ritual texts in a few monasteries like the Mergen Monastery in Inner Mongolia.

The analysis of this bookish reading is essential for studying the history of the Mongolian language and the proper understanding of native and non-native sources that recorded Mongolian words and texts in various scripts (Soyombo, Chinese, Arabic, Latin, Cyrillic, Tibetan and Manchu). If we cannot separate the linguistic features of the bookish reading and the spoken language, then it would be impossible to draw reliable conclusions concerning the latter. Non-native sources written by foreigners on the basis of information elicited from Mongol informants in oral or written form contain Mongolian texts in three forms: 1) letter-by-letter transcription of Mongolian script texts, 2) more or less accurate transcription of the contemporary spoken language, 3) transcription of the bookish reading of Mongolian script texts or a pronunciation influenced by this bookish reading. These can even occur parallelly in the very same sources. Consequently, to make well-founded statements on the basis of such sources about the history of the Mongolian language, first, the correct interpretation of those texts should be established by considering the possible influence of the bookish reading of Mongolian script texts.

Moghol Studies and Ligeti: A Chronological Overview of Research History, Fieldwork Methodology, and Ligeti Lajos's Contributions

ROTTÁR Máté

Library and Information Centre of the Hungarian Academy of Sciences,
Oriental Collection, Hungary

In my presentation – part of a series of talks planned or delivered in recent years focusing on the geographical distribution and tribal divisions of the Moghol language, alongside a general overview of the materials held in the Oriental Collection of the LHAS – I will concentrate on the history of Moghol research, particularly fieldwork conducted among Moghol-speaking communities. Having briefly summarized the past investigations related to Moghol – not limited to linguistic surveys but covering the broadest possible scope – I will examine the circumstances of key field expeditions that have yielded significant linguistic material. This analysis will address multiple perspectives: not only identifying which expeditions produced which quantities of raw materials, but also, where sufficient information is available, trying to establish the basis for a tentative qualitative assessment by comparing researchers' fieldwork methods through various methodological aspects. Here I will attempt to take into account the time span, location and range of research, dialectological coverage, number of informants/contributors, language used as a medium, specificity and design of the survey, recording method and the accuracy of the transcription/notation system used for each research. My aim is to gain a clearer understanding of the potential weight and worth of the contribution that the publication of Ligeti's materials – currently under processing – can make to Moghol language research.

Stories and Jokes of Professor György Kara as Mongolian Studies Source

SARUUL-ERDENE Myagmar

Library of Congress, USA

While I was a visiting scholar at Indiana University for five years (2002–2007), I have attended all the courses taught by Professor György Kara. We also read G. J. Ramstedt's *Über die Konjugation des Khalkha-Mongolischen*, 1902 together and he taught me a lot. When I think back to these classes without looking at my notes, his linguistic jokes stand out in my long-term memory. These jokes are simultaneously founded on linguistic reasoning of Mongolian phonetics, morphology, and syntax, and very entertaining. During his lectures, professor Kara also loved to talk on many different, but related subjects. These oral stories are not suitable for including in academic writings but contains very important information on history of Mongolian studies. Therefore, it is important to document professor Kara's stories. In this presentation the presenter will give you some examples of Professor Kara's linguistic jokes accompanied by explanations. He will endeavor to explain why those jokes were so helpful for understanding such difficult phenomena of Mongolian language and how they endure in our long-term memory.

The Heritage of the Last Sibe Lama

SÁRKÖZI Ildikó Gyöngyvér

HUN-REN Research Centre for the Humanities,

Institute of Ethnology, Department of Non-European Studies;

Károli Gáspár University of the Reformed Church in Hungary, Chinese Department, Hungary

The Manchu-speaking Sibe live mainly in China's north-eastern provinces, but a large number of them can be found in the Xinjiang Uyghur Autonomous Region in the north-west. This second group of Sibe are descendants of the soldiers who were sent to the north-western frontier in 1764 to defend the borders there. The villages of Qapqal Sibe Autonomous County grew out of their military camps on the southern banks of the Ili River. The last Sibe lama came from one of these villages. Ildikó Gyöngyvér Sárközi met him during her fieldwork, which began in 2010. Her talk will draw on conversations with the lama to present the Sibe's heritage of Tibeto-Mongol Buddhism and to ask questions about the future of this heritage.

Notes to Inner Asian Mediaeval Musical Terminology and Related Buddhist Art

Michal SCHWARZ Masaryk University, Department of Mongolian, Korean and Vietnamese Studies, Czech Republic

Music was important part of Inner Asian religious and public festivities. In 2001 György Kara published an article about *Late Mediaeval Turkic Elements in Mongolian*. It also contains chainloans for musical instruments which are connected not only to Mongolian and Turkic world, but in fact, to multilingual Tarim Basin, where especially Kuchean music was famous and highly developed tradition mediating the influences from India and Kashmir. In the first part, this paper will enrich terminological connections with data from Tocharian A, Tocharian B and other Inner Asian languages. In the second part other archaeological data and especially Inner Asian mediaeval Buddhist art will be presented in and an attempt to illustrate how oral and textual traditions were interconnected with Buddhism, worldly persons and royal families in the area, where also directly depicted Mongols accessed and practiced Buddhism already at the beginning of the second millennium AD.

Üliger-ün aman ulamĵilal kiged biĉig-ün ulamĵilal-un qariĉay-a qolboyan-u asayudal-du – Enedkeg, Töbed, Mongyol-un “Siditü kegür-ün üliger”-ün ĵisiyen degere

SEČENMÖNGKE

Northwest Minzu University of China, China

କିମ୍ବା ନିଆଁଳା ..

[illegible]

အကျဉ်းချုပ် (ဝတ်စုံအင်္ကျီ၊ ဓား၊ ခြောက်လက်မ နှင့် ခြောက်လက်မ ၆ လက်မ အောက်မှ နှင့် ခြောက်လက်မ ၆ လက်မ)

— ମାମଲିକ, ସେଣ୍ଟିନେଲ, ଡିମିନିଶେ ଏବଂ « ମିନିଷ୍ଟି ନିଜେ ଏବଂ ଡିମିନିଶେ » ଏବଂ ମାମିଲ୍ ଏବଂ ମାମିଲ୍

[illegible]

The *Ganzai* Fulfilment Offering of Khanbogd Mountain and the “Invocation to Galba Mountain” Ritual Text

Tsegmid SOLONGO ELTE Eötvös Loránd University, Department of Mongolian and Inner Asian Studies, Hungary

The Fifth Noyon Khutagt Danzanravjaa (1803–1856), a renowned Khalkha monk, poet, and founder of the Mongolian theater, significantly contributed to Mongolia's cultural and religious heritage. He wrote more than 300 works in Mongolian and Tibetan, including the invocation to the Galba Mountain (Tib. *kal pa'i gzhi bdag gi gsol mchod bde skyid 'bum sgo'i byed pa'i lde mig zhes bya ba bzhugs so*, Khal. *Galba uulnii gazriin ezni san taikhil amar jargalangiin üüdiig neegch tülkhüür khemeekh orshvoi*) to the southern Gobi Mountain, where he completed the construction of his Galba Three Monasteries in 1843.

Khanbogd Mountain is located 35 kilometres from the centre of Khanbogd district in Ömnögov’ province, situated among the Galba Mountains at the eastern end of the Mongol Altai Range, rising 1,541 meters above sea level. As it is part of the Galba Mountains, the “Invocation to Galba Mountain” composed by Danzanravjaa, is recited during the Khanbogd Mountain offering ceremony. During the ritual, a *Ganzai* painting, dedicated to the mountain’s spirit, is displayed. At other times, it is permanently displayed in Demchig Monastery (Khal. *Demchigiin khiid*). Danzanravjaa introduced the local spirit that inhabits his Gobi homeland of Khanbogd mountain into a Buddhist iconography, including Mongolian, especially legendary geographical mind. According to legend, the local spirit (Mong. *ejen sabday*, Khal. *ezen savdag*) of Khanbogd Mountain, especially the female spirit, is depicted as “a beautiful woman wearing green silk clothes (Mong. *debel*, Khal. *deel*), riding a white camel while playing a flute (Mong. *lingbii*, Khal. *limbe*). The camel carries a lamb’s pouch on its humpback, from which the head of a young lamb of wild sheep peeks out.” This symbolizes the eternal prosperity and abundance of people and livestock in the Galba region. The term *ezen* is a collective designation of various kinds of spirits, protectors, ancestors, and totems.

The source of the Galba Mountain ritual he composed is known to be preserved by D. Enkhbat, a citizen of Ömnögov’ province, and Enkhbold monk. In this research, we use the reproduced source held by Enkhbold monk as the primary source, transcribing it from Tibetan. We compare the textual excerpts (ritual food offerings) related to the *Ganzai* from the ritual with the accompanying ritual images to examine the cultural interactions of traditional ritual practices.

In the Footsteps of Baráthosi and Ligeti – Tungusic Studies in Manchuria

SOMFAI-KARA Dávid

HUN-REN Research Centre for the Humanities, Institute of Ethnology, Hungary

Benedek Baráthosi visited Northern Manchuria several times between 1908–1914. He travelled extensively among the local Tungusic peoples: Nanai, Ulcha, Ulta (Sakhalin), Evenki. He also visited Chichihar (Qiqihar) and the local Manchu community. Lajos Ligeti later also travelled to Chichihar and studied the local Daur community. Ligeti later taught Tungusic philology to his students: Vilmos Diószegi, Katalin Kőhalmi, György Kara. During my fieldwork between 2007 and 2019 I have tried to continue Tungusic studies conducting fieldwork among the Evenki, Nanai and Ulcha peoples. My paper will give you the preliminary results of my fieldwork among Tungusic peoples.

Narobanchen Gegeen in the History-related Oral Tradition of the Altai Uriankhai

Ondřej SRBA

Masaryk University, Department of Mongolian, Korean and Vietnamese Studies, Czech Republic

The lineage of Narobanchen was one of tulku lineages officially recognized by the Qing court. Presiding over a monastery and banner in the 19th and early 20th centuries located on the border of Dzasagt Khan and Sain Noyon aimags, Narobanchen khutagts also established close ties to the Khovd area (especially the imperial monastery Shar Süm). The local oral tradition of the Altai Uriankhai in Bulgan district, Bayan-Ölgii province and Mönkhkhairkhan district, Khovd province, provides a diverse complex of narratives about the birth of one of the reincarnations of Narobanchen khutagts, who was allegedly sold to Chinese traders in his childhood. Although it is not possible to reliably identify in written sources the connections that would correspond to this strong local oral tradition, this contribution will present the Altai Uriankhai narratives about Narobanchen Gegeen as a significant part of the local history-related oral tradition.

Агван Доржиев ба түүний вагиндара үсгийн сурвалж

Шархүү СОЁЛМАА

Карлын Их Сургууль, Чех улс

Тус илтгэлдээ буриадын эрдэмт ламтан Агван Доржиевын намтар ба түүний зохиосон вагиндара үсгийн сурвалжийг танилцуулж өгүүлэх болно. Ламтны намтрыг голдуу вагиндара үсгийн зохиогдсон түүх, соёлын нөхцөлд суурилж буриадын түүх, шашин, жич төр шашны хямралыг төлөвлөн өгүүлэхийн зэрэгцээ ламтны амьдрал, үйл бүтээлийн талаар өгүүлэх юм. Вагиндара үсгийн сурвалж бичгийн танилцуулгад уг үсгээр бичигдсэн арав гаруй сурвалжийг үсэг зүйн, бурхан шашны болон аман билгийн хэмээн ангилан танилцуулна.

A Study on Buddhist-themed *Yuan Zaju* (Yuan Dynasty Drama)

SURINA

National University of Mongolia, Department of Literature and Art Studies, Mongolia

The theme of religion occupied a significant space in Yuan Dynasty theatre, with Buddhist-themed plays holding a dominant position. The Yuan rulers emphasized Buddhism and accepted its ideology, which contributed to its dissemination among the people. In this process, literary and artistic works played a crucial role in spreading Buddhist thought. Many scholars have studied the religious themes in Yuan Dynasty theatre. However, due to the lack of clear conceptual boundaries regarding religious notions, research has often categorized such plays under the broad umbrella of religious-themed dramas, without distinguishing specific Buddhist elements. Therefore, this article aims to define the concept of Buddhism within Yuan Dynasty theatre and highlight the unique characteristics of Buddhist-themed plays. It will analyse the Buddhist ideology reflected in these works and examine the Buddhist elements embedded in their content. Through this analysis, the study will explore how Buddhist thought was integrated into theatrical creations of the Yuan Dynasty.

Дөрвөдийн “Дарь эх”-ийн хувилгааны үүсэл, улсамжлал

На. СҮХБААТАР

Монгол Улсын Боловсролын Их Сургууль, Түүхийн Тэнхим, Монгол улс

Дөрвөдийн Зоригт хан аймгийн Зоригт ханы хошуунд XIX зууны сүүлийн хагаст “Дарь эх”-ийн хувилгаан тодрон шүтэгдэж байжээ. Дөрвөдөд “Дарь эх”-ийн хувилгаан хэзээ тодорсныг Оросын судлаач А.М. Позднеев Монгол орноор шашны талаар судалгаа хийж явахдаа тэмдэглэн үлдээжээ. Дөрвөдүүд хутагт хувилгаан ихтэй Халхуудтай хаяа айлсан нутаглах болсноор Дөрвөдийн уламжлалт бурхны шашинд тэдний нөлөө тусч 1860-аад оны эхнээс хутагт хувилгаан тодруулах тухай ярилцаж эхэлжээ. Ингээд шашны сургаал номлолыг түгээхэд тус болох хутагт хувилгааны хойд дүрийг тодруулж өгөхийг хүсэж элчийг удаа дараалан Нарбанчин хутагтад илгээжээ. Нарбанчин хутагт хүрээ хийдүүдийг ивээж байх Цагаан, Ногоон дарь эхийн хувилгааныг тодруулж өгчээ.

Дөрвөдийн Дарь эхийн уламжлал Нарбанчин хутагтаас тодруулсанаар үүсэлтэй юу? эсвэл Дөрвөн Ойрад, Зүүнгар улсаас уламжилж ирсэн үү? гэдгийг бас судлах шаардлагатай. Зая бандида Намхайжамц (1599–1662)-ын орчуулсан “Таслагч очир” судрын төгсгөлийн үгэнд ном орчуулахыг дурдсан хүнийг Дарь эх хэмээн бичсэн байдаг.

1870-аад оноос Дөрвөдөд Дарь эхийг шүтэж эхэлжээ. Дөрвөдийн дотор ам дамжсан яриагаар бол Улаангомьын хүрээнд эрдэмтэй чадалтай, хувилгаан шинжтэй лам нар байжээ. Олон нийт тэдгээр хүмүүсийг Халхын лам шиг гэгээн хувилгаан болж эргэн төрөх учиртай байсан боловч хутагт хувилгааныг Манж нараас Дөрвөдөд тодруулдаггүй байсан учир тэд “Дарь эх”-ийн дүрээр эргэн төрсөн гэж үздэг ажээ.

Тус өгүүлэлд Дарь эхтэй уулзаж байсан Г. Н. Потанин (1912), Б. Ринчин (1928) нарын тэмдэглэл, 2013, 2024 онуудад хээрийн судалгааны нөхцөлд аман түүх, хууч яриаг тэмдэглэн авсан зэргээ ашиглан Дарь эхүүдийн тодорч ирсэн байдал, тэдний эрдэм чадал, өнгөрсөн хугацаанд хэдэн Дарь эх тодорсон, хүмүүс тэднийг хэрхэн хүлээн авдаг зэрэг судалгааны үр дүнг танилцуулна.

History of the Transmission of the Story of Molon Toyin

Magdalena SZPINDLER

University of Warsaw, Poland

The paper will focus on the results of the critical edition, so the probable history of the transmission of a manuscript of Molon Toyin's illustrated story (Mong. *Yeke red qubilyan-du Molon toyin tayūji oruṣibai*, “The Tale of Molon Toyin Endowed with Magical Powers”). It is preserved in the legacy of Prof. Władysław Kotwicz and kept in the Archives of Science of the Polish Academy of Sciences and Polish Academy of Umiejętności (PAS & PAU) in Kraków under the inventory number K III-19, 126 and it was collated with several other manuscripts, chromolithography and a block print of the story preserved in other public and private collections worldwide.

Fights between Shamans and Lamas: Causes and Weapons

TATÁR Mária Magdolna

Norway

Fights between the believers of the original, shamanic faith and the expanding Lamaism were just to be expected. Still, there are data confirming that such fights existed between shamans as well, also when they belonged to the same ethnic group, both in Mongolia and elsewhere. In this paper I intend to work out a survey about the causes and combatting methods, mythical or real, used in these fights. This material confirms the common features in Shamanism

throughout a large territory among different ethnic groups, in spite of geographical distances and historical differences, proving a common cultural starting point, even perhaps the existence of an ancient, common cultural sphere.

Report about a Saami Shaman Drum

TATÁR Sarolta

Hungary

After several efforts to Christianise the Saami people in Northern Norway into the Lutheran church, carried out by priests in Trondheim, collected Knud Leem (1697–1779), a priest and an excellent scholar all linguistic, ethnographic and other material, he came across among them. It was published in three volumes in 1768–1782 and in 1767. There he published a picture of a shaman drum. Shaman drums of the Saami are usually different from those, collected in Siberia, because of the illustrations, showing this and the other world. Could an explanation be found which strengthen or contradict the view that Saami people had a Siberian connection? And how can this illustration by Knud Leem contribute to it?

Textual Tradition of Khangai Khan's Thangka Paintings

TELEKI Krisztina

ELTE Eötvös Loránd University, Department of Mongolian and
Inner Asian Studies, Research Centre for Mongolian Studies, Hungary

Khangai Khan (Tib. *khang kas rgyal po/ hang ka'i rgyal po*) or Khangai *burkhan* is a regional deity, local spirit (*ornii ezen*, Tib. *yul lha, gzi bdag*), custodian, and guardian of the Khangai Mountains in Mongolia. His veneration spread mostly in the eastern part of the Khangai Mountain Range from the 17th–20th centuries. This practice has been revived and revitalized for today especially in Övörkhangai Province. Some museums and private collections have preserved Khangai Khan's old pictorial depictions, and new images were painted in the last years.

The presentation aims to introduce nine paintings that represent Khangai Khan. In former times Buddhist monk artists painted these thangka paintings (Tib. *thang ka*, painted scroll) based on Tibetan ritual texts written by eminent monks of past centuries. I will make an attempt to pair Khangai Khan's pictorial depictions with the parts of given ritual texts that describe his outer appearance, four emanations (peaceful, increasing, subduing, evil), consort, manyfold retinue, and celestial palace. These ritual texts were written by the Seventh Panchen Lama (1782–1853), also Dagvadarjaa (Grags pa dar rgyas, 1734–1803) and Gonchigjantsan (Dkon mchog rgyal mtshan, 1858–1937?), members of the Shireet Lama lineage of Erdene Zuu Monastery, and other eminent monks. In this way we can also determine the original location (old monastery) of some surviving images. (The research was conducted within the project *Religious Landscape of the Khangai Mountain Range*, supported by the National Research, Development and Innovation Office – NKFIH, FK–138052 of the Hungarian government, 2021–2025).

Буддийские сочинения в коллекции собиранителя калмыцкого фольклора И. И. Попова

Данара Владимировна УБУШИЕВА

Калмыцкий государственный университет
имени Б.Б. Городовикова, Россия

Изучение калмыцкого фольклора имеет двухвековую историю, но, несмотря на это, еще существуют инедиты образцов народного творчества калмыков. В частности, это коллекция фольклорных образцов донских калмыков, записанная И. И. Поповым. До нас дошли девять его рукописных книг. Собранный им коллекция содержит образцы разных жанров — это песнь эпоса «Джангар», 51 сказка, 18 преданий, 179 пословиц и поговорок, 309 загадок, 63 буддийские поучительные истории, образец «Кемэлхдг ясна бичг» («Сказывание по кости»), сутра о Белом старце, ритуальные тексты празднества летнего солнцестояния «Үрсин бичг» («Сочинение Урюс сара»), «Һадсни йөрэл» («Благопожелание у прикола [для скота]»), обрядник «Хамг му йорин оршв» («Книга плохих предзнаменований») с отвращениями, переводы на русский язык буддийских сутр — «Алмазная сутра», «Сутра Будды Амитабхи», «Сутра трех груд», «Ответы Бхараты», «Наставления Джебдзун-дамба-хутухты», восьмая глава «Моря притч». Важным дополнением к данным образцам фольклора и религиозной литературы являются комментарии И. И. Попова. В них собиратель приводит отдельные образцы калмыцкой устной речи, а также обряды, приметы, проклятья, благопожелания, дразнилки, ураны, игры, рисунки и множество других важных свидетельств о быте калмыков.

“Оюуны тодруулагч эрдэнэ толь” толь бичиг дэх санскритаас монгол хэлэнд зээлсэн үгийн тухайд

ҮЕРХЭН / WUYERIGEN

Монгол Улсын Их Сургууль, Монгол Хэл, Хэл Шинжлэлийн Тэнхим, Монгол улс

Тус өгүүлэл “Оюуны тодруулагч эрдэнэ толь” толь бичигт буй санскрит гаралтай монгол зээллэг үгийг сонгон, цагаан толгойн дэс дарааллаар хүснэгжүүлж, авиа зүйн ба үгийн сангийн судалгааны аргаар монгол зээллэг үгийн авиа зүй, үгийн сангийн хувирлын онцлогийг судалсан болно. Мөн өмнөх судалгаанд илэрсэн санскрит гаралтай монгол зээллэг үгийн үг зүйн хувирлын онцлогийг харьцуулан авч үзлээ. “Оюуны тодруулагч эрдэнэ толь” нь 1998 онд Өвөр Монголын Их Сургуулийн Г. Рашсүрэн “ялгалыг онуулагч судар”-ыг гол эшлэл болгож, “Сайн галбын мянган бурхны алдар” бүтээлээр дагалдуулан найруулсан, монгол үсгийн цагаан толгойн дэс дарааллаар монгол, хятад, санскрит, төвөд дөрвөн хэл хавсаргасан орчуулгын толь бичиг болно.

Монголын Бурханы шашны зан үйл дэх өөрчлөлт: Өлзийт тоглоомуудыг зохиож байсан нь

Ж. ЕРӨӨЛТ

НЭБ-ын 112 дугаар Сургууль, Монгол улс

Бурханы шашны зан үйлийг тогтсон, өөрчлөгддөггүй, хэвшмэл гэх ойлголт түгээмэл байдаг. Гэтэл Бурханы шашны эрдэмтэн, мэргэд нь цаг үеийн нөхцөл байдал, өөрчлөлт, олон нийтийн сонирхол, үзэл санаатай уялдуулан шинэ зан үйл, сан судар зохиож ирсэн байдаг. Тухайлбал XX зууны эхэн үед дэлхий нийтээр олон улсын харилцаа өргөжиж байсан үед монголын их хөрш гүрнүүд болон бусад улс орнуудаас олон талт соёл үзэл санааны түрэлт нэмэгдэж, даалуу хөзөр гэх мэт тоглоомууд өргөн дэлгэрч байжээ. Энэ үед тэдгээртэй өрсөлдөхүйц сонирхолтой боловч бурханы шашны үзэл санаан дээр суурилсан шинэ тоглоомуудыг зохион дэлгэрүүлж байсан нь сонирхолтой юм. Тэдгээр тоглоом нь бурханы шашны гүн ухааны үзэл санааг шингээсний зэрэгцээ тоглогсны үр дүнд буян хураах, өлзийтэй гэж үзсэний зэрэгцээ даалуу, хөзөр зэрэг тоглоомыг буян үл хураах, өлзийгүй гэж тоглоом хэмээн үзэж байсан талаар энэхүү илтгэлд авч үзнэ.

Kara György and the *Mañjuśrīnāmasaṃgīti*

Peter ZIEME

Berlin-Brandenburgische Akademie der Wissenschaften, Germany

In remembrance of the good years of my collaboration with Kara György, I would like to make some remarks on the Buddhist *Mañjuśrīnāmasaṃgīti* (Mns). The Mns is well-known and widely spread in the languages of the *Tantrayāna*: Tibetan, Chinese, Mongol, Uyghur, Tangut etc. In the Kanjur, it is the first work. Three topics shall be discussed:

1. Information on the Uyghur versions, which are mostly transmitted in block-print books of the Yuan period, which we also commonly refer to as the Mongolian period.
2. A comparative analysis of the Mongolian text MongHT25 (TM 40), which originates from Turfan, with the Chinese, Tibetan, and Uyghur parallels.
3. A transcript of a Uyghur colophon fragment from the estate of Reşid Rahmeti Arat can be combined with the block-print fragment edited in Berliner Turfantexte XIII.50 and confirms the assumption that the colophon was added to the Uyghur translation of the Mns.

The Buddhist–Mongolian Collection at the Staatsbibliothek zu Berlin

Antje ZIEMER

Berlin State Library, Germany

The Mongolian collection at the Staatsbibliothek zu Berlin ranks among the largest and most significant in the world. In addition to several thousand modern titles, it includes an extensive corpus of premodern works. Among these, the premodern Buddhist texts remain relatively underexplored. The collection encompasses a diverse range of materials, including canonical scriptures, Buddhist treatises and their commentaries, ritual texts, and divinatory manuscripts. Supplementary materials such as hagiographies and monastic guides further enrich the collection. This presentation aims to provide an initial overview of this particular segment of the Berlin State Library’s holdings, highlighting its thematic breadth and scholarly potential. Furthermore, it will outline pathways for accessing and engaging with these invaluable resources.